

JEAN DE LA FONTAINE

BAJKY¹

Žába

Žába spatřila pasoucího-se býka velké krásné postavy. Sama jsouc postavy nepatrné počala mu záviděti jeho velikost, i jala se nadýmati se, nafukovala se a všemožně se namáhala, aby býku co do velikosti se vyrovnala. „Nejsem ještě dost veliká?“ tázala se sester svých při každém nafouknutí. – „Ne!“ – „Ještě ne?“ ptala se opět. – „Ó ještě dlouho ne!“ – A žába nepřestala nadýmati se, až pukla.

*Takých bloudů svět je plný:
v silách svých ač nepatrný,
jiné hledí předstihnouti,
sám až musí podlehnouti.*

Dva mezci

Dva mezci stejnou se brali cestou; jeden obtížen byl obilím, druhý nesl pytel peněz. Ten, co stříbro nesl, hrdě si vyšlapoval a útrpně pohlížel na soudruha laciným zbožím obtíženého. Ač těžké jeho břímě bylo, přece vesele zvonkem na krku cinkal a nebyl by s nikým svůj náklad sdělil. Tiše a pomalu kráčel za ním soudruh jeho.

Náhle z houští na prvního mezka rota lupičů se obořila, za uzdu jej popadla a zajala; když pak se bránil, klesl pod ranami loupežníků. Vzdychaje mroucím volal hlasem: „Je to slíbená mi odměna? Můj soudruh, jenž za mnou kráčel, vyvázl se životem, já pak krev svou ve službě musím vycedit!“

„Příteli,“ řekl mu soudruh, „není vždy radno míti úřad vysoký. Kdybys byl sloužil jako já pouze mlynáři, nevedlo by se ti teď tak zle.“

¹ Převzato z: *Bajky Lafonténovy*, přel. J. Pospíšil, Praha 1875 (redakčně upraveno).

Lví podíl

Před dávným časem spolčily se kráva, koza a ovce s hrdým lvem, pánem krajiny, i učinili mezi sebou úmluvu, že věrně při sobě budou státi v míru i v boji, a že sdíletí budou poctivě zisk i škodu. Brzo nato koza našla v síti, kterou rozeplnula, srnce a ihned zprávu o tom spojencům svým dala. Ti bez prodlení sešli se, a lev na čtyry stejné kusy srnce roztrhav pravil: „První díl mně patří, poněvadž jsem lev.“ Ostatní mlčí, on pak dále mluví: „Druhý díl si беру právem nejsilnějšího; třetí díl mi náleží co nejmocnějšímu, a nikdo necht' se netkne ostatku, komu je život milý!“

Perun a zvířata

Jednou povolal bůh Perun k sobě veškeré živočišstvo pod sluncem a vybídl je, aby sobě postěžovalo a řeklo, zdali jest spokojeno dary jemu propůjčenými; přeje-li si kdo cosi, že mu rád hned žádost vyplní. „Mluv, opice,“ obrátil se k této; „viz ostatní zvířata, porovnej se s nimi a rci, jak jsi spokojena.“

„Aj, což mi schází?“ prohodila lehkomyšlně opice; „nemám-liž čtvero rukou obratných a hezké tělo? Hůř je tamto bratru medvědu, ten pěkně vyhlíží; jen ať do zrcadla se nedívá!“

Tu přišel medvěd, a myslíte, že si stěžoval? O nikoliv, on sám s sebou byl velmi spokojen, zato ale na ostatních leccos haněl. Slonu prý dán příliš malý ohon, uši zas prý by mohly býti menší, a v celku je prý velký nemotora.

Slon pak, ač moudrý byl, také podobně mluvil, jemu velryba se zdála převelkou a neforemnou býti. Mravenci byla blecha malou, sám pak sebe za obra považoval. Zkrátka, každý tvor haněl jiné, svými však vlastnostmi byl spokojen.

Nejvíce malicherných posuzovatelů nalezlo se mezi lidmi; pokládaje sebe za nejmoudřejšího, o bližních svých pohrdlivě mluvil i mudřec.

*Jako zvíře člověk taky
chyby má, na ně dva vaky:
před oči si chyby jiných sází,
vlastní své pak do zadního hází.*

Vlk a pes

Jednoho času byli psi tak ostražitými hlídači, že se nechtělo vlkům v oblíbeném jim loupění domácího skotu nikterak dařiti. Byla to bída pro vlky, kteří tak dosti hladu zakusili a tím až na kost a kůži zhubeněli.

Takovýto vychrtlý, zesláblý vlk potkal kdysi psa krásného, silného, vykrmeného, jehožto srst tučností se leskla. Rád by se byl vlk na něj vrhl, jej zadával a do svého brlohu zavlekl, aby si zas jednou pochutnal; avšak necítil se k tomu dosti silným a na psu bylo viděti, žeby se statečně bránil. Protož přiblížil se k němu pokorně a jal se oulisně jej chválit, jak jest tučný, že se jeho mocné postavě obdivuje.

„Záleží jenom na tobě,“ odpověděl pes, „abys byl rovněž tak vykrmený jako já. Opust' les, tím si prospěješ, neboť ty i tvoji soudruzi tam trpíte nouzi, a konečně vám tam nezbude nic jiného, než hladem zahynout; a k tomu jste ve stálém nebezpečí a nejistotě, smrt na vás číhá se všech stran. Následuj mne, a povede se ti výborně.“

„A co bych musel činit?“ ptal se vlk.

„Skoro nic,“ řekl pes; „štěkat na lidi, kteří nosí hole, a na žebráky a vyhánět je, lichotit se k domácím a lísat se k pánovi. Zato se ti dostane kostí kuřecích, holubích a jiných lahůdek.“

„Což o to, to vše by se mně líbilo,“ pravil vlk a již běží vedle psa k domovu jeho. Cestou ale spozoroval, že krk psův jest odřen. „Co to znamená?“ ptal se.

„Nic, maličkost,“ odpověděl pes; „to jest od obojku, kterým jsem připoután.“

„Připoután?“ s úžasem zvolal vlk. „Nemůžeš tedy běhat kudy ti libo?“

„Ne vždycky,“ byla odpověď. „Ale co na tom záleží?“

„Tolik, že ze všech tvých rozkoší se mi už nechce žádné a že bych za tu cenu nechtěl žádný poklad.“

To praviv odběhl vlk a posud volně lesem se toulá.

Vlaštovka a ptáčata

Jedna vlaštovka na svých cestách mnohému se naučila a mnohých nabyla zkušeností. Kdo mnoho viděl, podrží mnoho v paměti a snadno stane se bystrým. Naše vlaštovka vždy předvídala každou i nejmenší bouřku, a ještě než vypukla, oznámila ji lidem. Kdysi uzřela rolníka, kterak len zasívá. Ihned shromáždívši hejno malých ptáčků kolem sebe rolníka jim ukázala a pravila: „Zde vizte zlého muže, kterak símě vrhá v zemi, kteréž vás o bratry, sestry,

o rodinu i o život připravití má. Neboť vzroste z toho len, z něhož síť připraví se na vás, ve kterých snad mnohý z vás uvázne. Jest mně vás líto, neboť co mne se týče, já dovedu nebezpečí uniknout a klidný koutek si nalézti. I radím vám: sneste se dolů a zrnko po zrnku ze země vyklovejte a snězte. Ne o sebe starost mám, umímť se vyhnouti takovým nástrahám, věřte mi.“

Však čeho dostalo se vlaštovce za dobrou výstrahu i radu? Výsměchu od celého množství, neb ani jediné ptáče neuznalo moudrost staré, zkušené sestry, která mnoho krajin shlédla, a ani jediné zrnko nebylo vyklováno.

Len vzešel a zelenal se. Tu znova přiletěla vlaštovka a radila známým svým: „Vytrhejte sazeničku po sazeniče, dokud je čas, neb o život váš jde.“

Však zakřiklo ji množství: „Co tě napadá? Kde nabrali bychom zobáků, abychom to pole zpustošiti mohli? Tvá rada je nemoudrá!“

Len zatím dorostl a zrál. Vlaštovka naposled k nevěřícím ptákům přilétla. „Neposlechli jste rady mé, a len uzrál. Nuže slyšte poslední mou radu: Jakmile obilí sklizeno bude, a lidé nejsouce zaměstnání polemi svými osidla klásti vám počnou, nepoletujte, zůstaňte ve svých hnízdech, aneb odleťte jinam, následujte příkladu čápů a jiných ptáků. Avšak ne, vy nemůžete přes moře jako my, musíte zde zůstat; tedy skryjte se do starých zdí a dutých stromů, do tmavých děr, ať nelapí vás člověk, zlý váš nepřítel.“

Ptáčata nenechala ji domluvit; křikem ji přerušila, a vlaštovka odlétla. Ptáckové pak dováděli a nástrahám lidským se nevyhnuli. A jaký toho byl následek? Neminulo dne, aby neviselo v sítích mnoho opeřenců za nožky nebo křídla chycených, nebo docela uškrcených. Pozdě nahlédli pravdivost slov vlaštovčiných.

Pozdě mnohý bycha honí,

v neštěstí když slzy roní.

Vlk a jehně

Že důvody silnějšího jsou vždy lepší, dokáže vám, milí čtenáři, následující bajka.

Žízlivé jehně sestoupilo do potoka, aby z něho žízeň svou uhasilo. Tu se k tomu naskytl vlk, který hladem puzen dlouho kolem těkal hledaje co by pohltit. Shlédnuv beránka takto na něj se obořil: „Jak jsi se, škůdce odvážlivý, mohl osmělit kaliti mi čistý proud? Budeš pykat za svůj zločin!“

Skroušeně odvětil beránek: „Odpusť, pane, a nehorši se; uvaž, kterak mohu ti vodu kaliti, stoje mnohem níže než ty, tak že voda od tebe ke mně, nikoli pak ode mne k tobě plyne?“

„Ty ji kalíš!“ rozkřikl se vlk. „Ty zlou máš vůli proti mně; vím dobře, kterak jsi mne vlou pomlouval!“

„Jáť vlou nebyl ještě na světě,“ vece jehně, „vždyť ssaju posud!“

„Tedy to byl tvůj bratr!“ vlk zařval.

„Nemám bratra,“ řeklo jehně.

„Však přece to byl někdo z tvého rodu; vím dobře, kterak vy, vaši pastýři i psi o mne ukládáte, slyšel jsem o tom; za to se mstítí musím!“

Nato nedbaje nářku beránka vlk krvežíznivý jej popadl a ve stínu lesa zardousil i pohltil.

Liška a čáp

Paní kmotra liška uhodila se jednou přes kapsu a pozvala si pana kmotra čápa na oběd. Hody byly skrovné a bez dlouhých příprav, předložilať liška čápuv řídkou polévku na mělkém talíři. Čáp svým dlouhým zobákem ani kapky nabrat nemohl, liška však mezitím, co čáp marně jísti se pokoušel, vylízala talíř jazykem svým dočista.

Čáp takto ošálený mrzel se velice. Aby lišce stejnou měrou odplatil, pozval ji k sobě na hostinu.

„Ráda přijdu,“ řekla liška, „neboť s přáteli ráda se pobavím bez ostychu.“

V pravý čas dostavila se s chutí velikou; již u vchodu ji zarazila vůně lahodná, i chválila hostitele a jeho zdvořilost. Brzy přinesl čáp pokrmu, však nastojte! v láhvích s hrdly uzounkými, která jen tenký zobák čápův propouštěla. Nic nezpomohla lišce lest i obcházení a vyskakování, musela se dívat, kterak domácí pán pohodlně z láhve pěkné kousky vybíral a pojídal. Zahanbena a hladova odešla se sklopeným ohonem.

Chlapec a učitel

Na břehu řeky hrál si malý chlapec a jsa neopatrným upadl do vody. Šťastnou náhodou skláněly se větve široké vrby nad řekou, a hošík zachytiv se jich volal o pomoc. Na blízku kráčel učitel; toho chlapec uzřev křičel na něj: „Pomoc! tonu!“

Učitel se obrátil ku chlapci a jal se vážným hlasem, rukama rozkládaje, takto mu domlouvati: „Ó chlapče, kam té zavedla tvá poštilost? jsi-li hoden pomoci? Ó jak lituji rodiče, kteří stále s takovými dětmi zlobit se musí! Nechtěl bych na jich místě být, i kdyby mi za to dali království. Ó nešťastní rodiče!“ Po této řeči vysvobodil hošíka ze studené a nebezpečné koupele.

V této malé povídce ať pozná sebe mnohý mluvka, puntičkář, kritikus, kteří si všickni velmi podobni jsou. Jest mnoho takových lidí, kteří rádi vždy a všude, při každé příležitosti svou mravoukou se honosí, pravý účel zanedbávajíce a opomíjejíce.

*Dřív ze studně mi, příteli, hled' pomoci,
pak mudruj o tom třeba do noci.*

Dub a rákos

Mohutný dub počal jednou k rákosu, který s ním sousedil, takto hovořiti: „Přítelínku, ty si můžeš věru na macechu přírodu naříkat: motýla sotva uneseš, a každé větěrku zavanuti, kteréž na vodě ani vlnky nevyduje, přinutí tě skloniti téměř. Viz mne, hrdé moje čelo jako skála zadrží paprsky slunce a odolá lijavci i bouři, i bleskům vzdoruje. Co tobě jest vichrem, jest mně jarním vánkem. Kdybys aspoň rostl ve stínu mých větví, netrpěl bys tolik, chránil bych tě přátelsky před bouří. Tys ale domovem právě na vrtkavém břehu bažiny, kde vítr s bleskem panují. Přisám bůh, příroda byla k tobě nespravedlivou!“

Na ta slova rákos odpověděl: „Tvá soustrast, mocný dube, mne těší a svědčí o dobrém srdci; však nestrachuj se o mne, vichr tobě mnohem nebezpečnější jest nežli mně; mě ohne sice k zemi, však nezlomí. Až posud vzdoroval jsi všem útokům sice, však nevíš, jaký konec tebe čeká.“

Sotva to rákos dořekl, náhle strašný vichr zadul a jal se buráceti s neobyčejnou zuřivostí. Pevně stojí dub, a rákos k zemi sklání hlavu třesoucí-se. Se zdvojeným úsilím opře se vichr o dub ještě jednou – a hle, ten hrdý strom, jenž hlavu nořil v oblaky, z kořene jest vyvrácen a se hřmotem řítí se k zemi.

Sněm myši

Byl jednou kocour jménem Rodilar, velký nepřítel myši; hubil je tak, že nebylo ani jediné viděti. Ubohá zvířátka zalezla do svých děr, kde žila v nedostatku potravy; kocour Rodilar byl pro ně pravým ďáblem.

Jednou vyšel si kocour za svou milou na střechu a tam s ní se bavil. Toho myši použily a sešedše se ve tmavém koutě radily se, kterak by kocoura se zbavily. Předseda, starý to moudrý myšák, pravil: „Není jiné pomoci než zavěsit na krk nepřítele našeho rolničku; jak se bude blížít, varovný hlas rolničky se ozve, a my uprchneme.“

Návrh jeho s radostí byl přijat, šlo toliko o to, kdo by rolničku měl kocouru na krk přivěsiti. Ten řekl, že nebude tak hloupý, onen se vylouval, že by to nedovedl, jiný naprosto to odepřel, zkrátka nikdo nechtěl kocouru do drápů padnouti. S tím se shromáždění rozešlo bez pořízení. –

Takých schůzí bývá zhusta, kde řečí, křiku mnoho, však skutek – utek.

Spor vlka s liškou před opicí

Kdysi stěžoval si vlk, že byl okraden, a obžaloval co zloděje svého suseda lišáka, jenž dosti špatný život vedl. Za soudce zvolili si opici, a každý sám se hájil. Co opice se pamatovala, nebylo tak zapletené pře; potila se na své soudné stolici, nestačila poslouchati žaloby vlka a důkazy jeho, obhajování-se a vyvracování lišky. Konečně moudrý soudce takto nalezl: „Znám vás oba dlouho, přátelé; jste oba stejní darebové a zasluhujete trestu; ty, vlku, proto, že žaluješ, ač ti nic odcizeno nebylo; ty, liško, pak proto, že nečiníš rozdílu mezi svým a cizím.“ Dobře tak soudil op, domnívaje se, že nepochybí, odsoudí-li oba.

Zápas býků a žáby

Na břehu bažiny, v jejíž rákosí se hejno žabí zdržovalo, strhla se půtka mezi dvěma býky o panství nad stádem. Jedna z žab to vidouc počala naříkat: „Ó po nás je veta! patřte, sestry, na ten divý zápas, ten věští naši zkázu!“

„Aj,“ ozvala se jiná, „čeho se tu báti? Jiného nevidím než rozezlené býky, kteří o vládu bojují.“

„Ovšem že,“ zvolá první; „však jaký bude konec boje? Poražený musí utéci, vítěz jej bude stíhat a zažene jej k nám do bezpečného útulku v rákosí, a my budeme kopyty jeho bídne rozšlapány!“

Obava tato byla odůvodněna, neboť co tak hovořily, dal se jeden z býků na útěk do rákosí v bažině, aby se tu ukryl, a celé pokolení žab vzalo brzy za své pod jeho kopyty.

Tak vždycky trpí malí za pošetilosti velkých.

Netopýr a kolčavy

Netopýr zabloudil do brlohu kolčavy. Tato již dávno jsouc úhlavním nepřítelem myší obořila se na zbloudilce: „Jak se můžeš opovážit na oči mi přijít? ty, jejíž plémě kde může mi škodí! Tyť jsi myš, přiznej se, ano jsi myš, tak jako já jsem kolčava. Ale vhod mi přicházíš, mám hlad již veliký, a ke snídání mi dostačíš.“

„Jakže?“ zvolal uleknutý netopýr, „já že jsem myš? Ó dobrá kolčavinko, ty se mýlíš; kdo by ze mne myš udělal, byl by lhář a podvodník. Tvůrce udělal mne ptákem, dík mu za to budiž; zde viz má křídla. Ať žije, kdo vzduchem pluje!“

Tyto důvody lasici se líbily, uvěřila netopýru a propustila jej.

Za dva dni potom netopýr opět do doupěte jiné kolčavy zalétnul, která ptáky nenáviděla. Tato považujíc netopýra za ptáka s radostí vítala ho a na něj zuby cenila. Však i zde si netopýr pomohl. „Aj!“ zvolal, „snad za ptáka mne máš? To's dobře na mne se nepodívala; což jsem opeřen? Jsem myš; ať zhynou všechny kočky, a myši ať žijou!“

To mu zachovalo život.

*Tak chytrou přetvářkou a smělou řečí
vyvázl netopýr z dvojího nebezpečí.*

Čubka² a její sousedka

Byla kdysi čubka, jejíž čas přišel, aby porodila; ale neměla posud místa, kam by uložila mláďata svá. V nesnázi té zašla ku své sousedce, která ochotně jí svůj pelech propůjčila. Za krátko měla čubka četnou rodinu. Tu přišla sousedka a chtěla, aby jí čubka zas místo udělala,

² Tj. fenka, pozn. red.

leč ta snažně prosila, aby ji tam ještě čtrnáct dní nechala. „Tu hled’te, kmotřinko,“ pravila, „moje mlád’ata ještě neumějí běhat.“ Družka svolila a za čtrnácte dní opět se hlásila, žádajíc nazpět svůj příbytek a své lůžko. Však čubka zuby ceníc pravila: „Opustím tvé bydlo i s mlád’aty, dovedeš-li mne vyhnati; zkus jen toho.“ Štěňata byla již povyrostlá, což čubce smělosti dodávalo.

Za dobrodiní zlým prokázané špatné užijeme vděčnosti. – Podejme nevděčníku prst, a hle, ani se nenadějeme, popadne celou naši ruku.

Lev a komár

Jednoho dne lev potkal komára. „Vary!“ zvolal, „zmetku pozemský!“

Ta pohana zamrzela komára, i zkřikl rozkvašen: „Myslíš, že se tebe bojím, protože jsi králem zván? co mi do toho? Býk silnější jest než ty a prchá přede mnou dle vůle mé.“

Jak dořekl komár slova ta, jal se bzučeti píseň válečnou, ulíti stranou, aby k boji se připravil, pak vyčíháv dobou příhodnou vrhl se na lva a zabodl mu své ostré žihadlo do krku i štípál jej nemilosrdně. Lev soptí, oko jeho blesky metá, řve, až všecka zvěř daleko široko se třese a bázlivě zalízá. To vše spůsobil komár; nepatrný ten hmyz pohání lva s místa na místo, píchá jej do zad, štípá do tlamy, a i do nozder zarývá mu ostré žihadlo. Konečně dostoupil vztek lvův nejvyššího stupně. Neviditelný mu nepřítel jásá a směje se, že lev ani zuby ani pazoury svými zahubit ho nemůže. Nešťastný král zvířat sebou trhá, mrská ohonem, ohání se tlapami, až posléze unaven k zemi klesá.

Komár radostí nad vítězstvím svým hlasitě bzučí a odlétá, aby slávu svou rozhlásil. Na cestě však padl v síť pavouka a zahynul v ní.

Dvoje naučení z této bajky máme: že nejnepatrnější z našich nepřátel nám často nejstrašnějším býti může, a že často, když velká jsme překonali nebezpečí, nejmenší nehoda nám zkázu přináší.

Oslové s náklady

Mezkař hnal před sebou dva šedé ušáky a vesele si při tom hvízdal. První osel nesl náklad mořských hub a lehce si vyšlapoval, druhý prohýbal se pod břemenem soli. Na cestě své došli k potoku. Bez dlouhého rozmýšlení sedl honák, jenž potok a brod v něm velmi dobře znal, na mezka s houbami a druhého hnal před sebou do vody. Tento kráčeje brodem klesl náhle do prohlubně, hned ale objevil se zas nad vodou; nyní vykročoval si vzpřímen,

neboť sůl ve vodě se rozmočila, tak že břemene byl zbaven. Soudruh jeho, přihlouplý to chlapík, vida to potopil se také. Ale běda! brzy koukala mu z vody jen hlava, a osel i jezdec počali tonouti. Vpílat' houba tolik vody do sebe, že nemohl osel ji unést a ku břehu se dostat. Štěstí že spatřil je pocestný, který oběma z tísně pomohl; kdyby se k tomu nebyl nahodil, byli by oba bídně zahynuli.

*Co nám z toho plyne? Moudré naučení:
pitvořit se po jiných že vždy dobré není.*

Lev a myš

Čiň dobře každému dle možnosti; často i nejnepatrnější může mnoho dobrého nám prokázati. Poslyšte toho příklad.

Ve stínu lesa hověl si lev a spal; všetečná myš nedávajíc pozor vklouzla zrovna do pazourů jeho a již již se světem se loučila. Ale král zvířat jí život daroval a velkomyslně ji propustil.

Dobrý čin ten bez odplaty nezůstal. Za nedlouho potom upadl lev do osidel, a nic mu jeho strašný řev nepomohl. Tu přiběhla myška a jala se s velkou pílí oka sítě rozhlodávat, až byla díra velká dost, aby lev mohl uniknouti.

Holub a mravenec

Tato bajka druhým jest příkladem o malých zvířátkách.

Z čistého potoka hasila holubička žízeň svou; také mraveneček přiběhl k potoku, aby se napil, ale sklouzl a padl do vody, i marně napínal veškeré své síly, aby zase na břeh se dostal; jistá smrt mu hrozila. To spatřila holubička a mžikem hodila ubohému broučku do vody stéblo trávy; mravenec zachytiv se ho na sucho vylezl a život zachoval.

Brzy nato ve vší tichosti se přiloudil bosou nohou na břeh myslivec s puškou. Spatřiv holoubka v duchu již viděl ho na pekáči a pochutnával si na jemném jeho mase. I zamíří ručnici ku smrtelné ráně na holoubka. Tu se příkradl vděčný mravenec a štípnul úkladníka do paty. Střelec se obrátil, holubička šustem postrašena ulítla, a lovec nechal si chuť na podruhé.

Zajíc a žáby

V brlohu svém zajíc leže přemýšlel, neboť o samotě rádo se rozvažuje. Byl zasmušilý, strach mu krátil život. „Ó,“ vzdychnul si, „jak nešťasten jest, komu schází zmužilost! Ani sousto nestráví v bezpečnosti, ani okamžik nemá pokoje, a každá radost jest mu zkalena. Tak daří se mně; má prokletá bázlivost mě trápí a nedá mně spáti leč s otevřenýma očima. Mudrc nějaký by řekl: ‚Potlač svou zbabělost!‘ Ale tomu snadno mluvíti; což lze strachu odvyknouti? A nebojí se člověk též tak jako já zajíc?“

Takovými myšlénkami trápil se zajíček, přitom stále na všechny strany bojácně se ohlížeje; šust listu, stín, šum větru způsobily, že mu v žilách stydla krev.

Ještě byl ponořen ve své trudné snění, tu náhle neznámý šumot zaslechl. Rychle se vzchopil a velkými skoky k lesu uháněl, aby se v temnu jeho uschoval. Cestou musel kolem kaluže, na jejíž břehu žáby ve slunci se vyhřívaly; prudký jeho běh je poplašil, že všechny s břehu do vody s křikem seskákaly.

„Jakže!“ zvolal zajíc radostně, „já jiným strachu naháním? Sotva sebou hnu, a již přede mnou prchá celé hejno třesouc se hrůzou. Já věru přece jsem velký hrdina!“

*Není zbabělce tak velkého,
by nenašel sobě rovného.*

Liška a kohout

Starý, chytrý kohout seděl na stromě, rozhlížeje se bedlivě na všechny strany. Tu přiběhla liška a jala se mluvíti k němu hlasem líbezným: „Bratře, od nynějška není války mezi námi, věčný mír nás pojí, přicházím ti to povědět; protož sestup, abych tě mohla obejmouti, a neváhej, neboť musím ještě na mnohá místa doběhnouti, abych radostnou tu zvěst rozhlásila. Ty a rod tvůj budete nyní bez obavy moci svým pracem se oddati, my vám sestersky budeme nápomocny. Jen už pojd’ a přijmi ode mne políbení sesterské.“

„Milá přítelko,“ odvětil kohout, „nemohla’s mi zvěstovati zprávu milejší a lepší, a těší mne dvojnásobně, že ty právě mi oznamuješ věčný mír. Avšak tamto vidím dva chrty, zajisté jsou také vysláni, aby rozhlašovali zprávu tvou. Běží sem rychle, hned tu budou; sestoupím tedy, a budeme se moci všichni líbati.“

„Na shledanou!“ zvolala liška. „Cesta má jest daleká, budeme se z toho spolu až někdy jindy radovat.“ A vzala nohy na ramena, málo jsouc spokojena výsledkem své lsti.

Starý kohout ale smál se strachu její, neboť podvésti podvodníka dvojnásobně těší.

Krkavec hrající si na orla

Jednou zhlédl krkavec orla, kterak v silných svých spárech ovci do výše unáší, aniž by se unavil; i chtěl totéž učinit, neboť ač slabší, byl přece stejně mlsný, a přeceňoval síly své. Obležoval tedy nad stádem ovcí, až nejpěknějšího a nejtučnějšího beránka si vyhlédl, pravého to beránka obětního. V duchu již si nenasytý krkavec na výborné pečince pochutnával. Nepovážil ovšem, že ovce těžší jest než sýra kus, a že chráněna jest svým hustým, měkkým kožichem. Bez dlouhého rozmýšlení napadl svou obět; však ve dlouhé, kudrnaté srsti zamotal své drápy, a ač zoufale se namáhal, nebyl s to aby je vypletl, ovci pak vyzvednouti také nemohl. Přikvapil pasák, polapil jej, zavřel dobře do klece, a hloupý pták musel dětem pastýřovým sloužiti k zábavě.

Neopomeň prvé než cokoli podnikneš změřiti síly své.

Lev a osel

Královskému lvu zachtělo se kdysi opět jednou honiti a vystrojiti si slavné hody; neměl však chuti na drobná zvířátka, neboť lahůdkou mu byli kanci, jeleni, daňkové, srnci a podobná zvěř. Aby jistěji něco ulovil, poručil oslovi, dobrému to křiklounu: „Ty buď mým náhončím a řvi co ti hrdlo stačí.“ Ukryl osla do křoví, přikryl ho listím a kázal mu řvát; vědělť, že hrozným osla křikem všecka zvěř se zděsí a dá na útěk, přičemž mu snadněji v cestu vběhne. A skutečně, jakmile se ozval křik oslův, pojalo zděšení zvěř tomu nezvyklou, vyplašena prchala zvířata slepě ze svých brloh a stala se kořistí lva.

Pyšně po skončeném lovu zvolal osel: „Nuže, neposloužil jsem ti dobře?“

„Ovšem,“ odvětil lev, „udatně jsi křičel, a kdybych nebyl věděl, kdo to křičí, byl bych také se poděsil.“

Dobře cítil osel zasloužený posměch krále zvířat, avšak musel mlčeti, neboť netroufal si rozzlobit se na lva.

Je-li co směšnějšího nad křiklouna se chvástajícího?

Mlynář a jeho syn

Starý mlynář se svým asi patnáctiletým synkem časně na cestu se vydal do města; hnali osla na trh. Aby však osel se neunavil a byl svěžejším na trhu, svázali mu nohy, pozvedli jej na ramena a nesli jej otec i syn jako nějakou drahocennou skleněnou věc. První, kdo je potkal, dal se jim do smíchu: „Jaké to bláznovství tropí ti lidé! takové tři osly jsem posud neviděl, a ten, jež nesou, není z nich nejhlupejší.“

Mlynář slyše tato slova zastyděl se, a osla rozvázav postavil jej na nohy, a aby prázden nešel, poručil synkovi, aby na osla vsedl, sám pak kráčel za oslem.

Za chvíli potkali tři kramáře; ti jak podivný ten průvod spatřili, zdaleka již jeden z nich na klučíka volal: „Slez dolů, chlapče necitelný, a nech sednouti starce! nesluší se, aby šedý stařec kráčel za tebou jak lokaj.“

I stalo se jim po vůli, a syn šel otci po boku, jenž na osla se posadil.

Za nedlouho brala se cestou tři děvčata, a ihned spustilo jedno z nich svým ostrým jazykem: „Jaká to hanba, nechat pokulhávat vedle sebe to dítě, co ten starý troup na oslu si hová a ještě o sobě myslí, že moudrý jest.“

Rozhněvaný mlynář není také líný na slovo, i rozpřede se hádka, jejíž konec jest, že mlynář uznává svoji křivdu. Aby svou chybu napravil, poručil chlapci, aby na osla přisedl.

Za chvíli přiblížili se k několika pocestným. „I hleďme,“ pravil jeden z nich, „jsou to blázni! vždyť ubohý ušák nemůže už s místa, zcepení pod nimi. Hej, jaký to způsob tolik na zvíře nakládat? což nemáte útrpnosti se svým starým tahounem? Zdá se, že chcete na trh jen kůži jeho přinést.“

„Toť věru šilencem by musel býti, kdo by myslil, že všem lidem se zachová,“ pravil mrzutě mlynář a i se synem s osla slezl. Neušli daleko a setkali se s chasníkem, který hlasitě se chechtaje volal: „I na mou milou, to jsem ještě neviděl, aby osel prázden běžel a nechal pána svého za sebou klusat. Divím se, že jste si ho ještě do bavlnky nezabalili a ve škatulce do města neodnesli.“

Však kmotr mlynář nedbal už na slova ta a myslil si kráčeje dále: „Dělej co dělej, světu se nezachováš; proto nejlépe jest jednati dle přesvědčení svého.“

Vlk pastýřem

Hladový vlk dlouho už nemohl ulovit ovci v okolí; všude jej znali, a každý se mu vyhýbal. „Co nejde násilím, dokážu snad lstí,“ myslil si starý chytrák a umínil si přestrojit se

za pastýře. Opatřil si tedy oblek pastýřský, přinesl si z lesa hůl a přes rameno zavěsil si polnici. Tak přestrojen doufal, že zdaří se mu jeho úmysl. Zticha přiblížil se ku stádu ovcí, při kterém skutečný pastýř po poledni dřímá; také věrný jeho pes hověl si ve spánku, i stádo odpočívalo. To bylo starému nenasytovi vhod. Ale na tom neměl dosti; aby ovce tím jistěji přilákal za sebou do lesa, jal se hlas pastýřův nápodobiti. Ale dal si! Sotva tlamu otevřel, nezazněl z ní hlas pastýřův, nýbrž drsný řev vlčí, jehož ozvěna odrážela se v lese. Pastýř, pes i ovce strašlivým tím zvukem probudili se, a vlk hleděl nyní útekem se spasit. Ale i to se mu nepovedlo. V zakuklení svém se zapletl, že mu nebylo možno utéci, i musel pastýři a psu jeho vzdáti se na milost i nemilost.

Orel, svině a kočka

Na vysokém stromě v hustém lese vystavěla orlice pro mláďata svá hnízdo; dole u země, kde strom byl dutý, měla brloh svině divoká, a uprostřed mezi oběma na širokých větvích ustlala si pelech kočka. V přátelství a míru žila tato tři zvířata, pečujíc každé jen o svou rodinu, až falešné srdce kočky soulad ten porušilo. Vydrápala se jednou až k orlici na návštěvu a jala se takto k ní mluvit s líčenou starostlivostí: „Milá přítelko, smrt naše čili vlastně smrt našich dítek, neboť ta byla by i naší smrtí, není už daleka. Pohleď jen, jak ta kletá svině dole bez ustání podrývá pod námi kořeny stromu, jenž nám jest domovem; to činí jen proto, aby zahubila naše mladé, neboť jakmile se skácí strom, vrhne se na naše dítky a bez milosrdenství je pohltí. Kdyby mně aspoň jedno z nich zůstalo, umírní by se tím poněkud můj bol a opustila bych s ním místo, které mě naplňuje stálým strachem.“

Od orlice slezla kočka lstivá dolů ke svini, jež uprostřed svých malých sobě hověla, a takto ji oslovila: „Milá přítelko a sousedko, musím ti něco říci. Orlice tam nahoře má chuť na tvá selátka, a jsem přesvědčena, že jakmile bys od nich se vzdálila, spustí se na ně a uloupí ti je, aby jimi nakrmila svoje mláďata. Jen tě prosím, abys neprozradila mě, že jsem ti dala výstrahu, neboť pak by hněv orlice na mne se svezl.“

Když tak símě nedůvěry a nepřátelství v obě rodiny nasela, vrátila se ouskočná kočka do svého doupěte. Lest její podařila se jí. Orlice netroufala si ani hnízdo opustit, aby mláďatům svým pokrmu opatřila; taktéž svině bála se nechat samotny své děti a neopouštěla je ani na minutu. Bláhové nepoznávaly, že největší nebezpečí hrozí rodinám jejich z hladu. Tak stalo se, že z pouhého strachu, aby svině nepohltila mladé orlíky, orlice pak aby drápy svými nezhubila selata, nedostalo se ubohým mláďatům potřebné potraviny, i zahynula bídně i s

matkami svými hladem a žízni. Těla jich však sloužila falešné kočce a rodině její k tučným hodům.

Vlk a čáp

Vlci hltavě žerou. Kdysi vlk jeden hodoval a tak hltavě požíral svůj lup, že by to málem byl zaplatil životem. Pozřel totiž velkou kost, a ta uvázla mu ve chřtánu, tak že už dusiti se počínal. Na štěstí jeho šel kolem čáp, a vlk, jenž nemohl už křičeti, znamením jej k sobě přivolal. Čáp vytáhl mu zobákem svým kost z hrdla, načež za dobrou svou službu žádal také odměnu.

„Jakže?“ zvolal vlk hněvivě. „Ty ještě odměnu žádáš? Což nemáš dosti na tom, že’s v jícnu mém měl svou hlavu a že jsem tě neudávil? Jdi, nevděčníku, a střež se padnouti mi do drápů.“

Vlci a ovce

Po dlouhých, krvavých válkách učinili vlci mír s ovce. Bylo to výhodné pro obě strany, neboť jestliže vlci tak mnohého tučného beránka zadávali, zato zase pastýři z kůže zabitých vlků tak mnohý šat si zhotovili. Ovce nemohly bezpečně se pásti, ale i vlci nebyli jisti na svých loupežných výpravách. Obě strany žily ve stálém strachu. Uzavřen tedy mír, a s obou stran dáni byli rukojmě k utvrzení a ujištění jeho: ovce vydali své psy, vlci pak svá mláďata. Však vlčata za nějaký čas dorostla ve vlky, vrozená krvelačnost v nich procitla; vyčíhali čas, kdy pastýři v ovčinci nebyli, zardousili polovici nejtučnějších beránků a odvlékli je ve tlamách do lesa, kde svým soudruhům o tom zprávu dali. Psi, kteří v důvěře v učiněný mír klidně odpočívali, byli od vlků ve spaní přepadeni a snadně pohubeni.

Čemu učí tato bajka? Že stále máme válčiti se zlými. Jest sice mír sám o sobě výhodný, však mír s věrolomným nepřítelem nic neprospěje.

Starý lev

Sestárnul král lev, jenž býval hrůzou lesů; nic nezbylo mu z jeho slávy, moci a síly, i s bolem zpomínal na své minulé hrdinství. Konečně i poddaní jeho poslušnost mu vypověděli a na něj doráželi; kůň přiblíživ se k němu kopnul jej, vlk jej kousl, býk rohem jej bodl. Lev věkem sešlý, smutný a chorý již sotva zařvati mohl. Tiše trpěl a očekával konec dnů svých.

Tu přiběhl také osel, aby lva uhodil. Bolestně vzdychl lev: „Tot' přespříliš! rád bych sice zemřel, avšak oslu býti na posměch, tot' jest smrt dvojnásobná.“

Utonulá žena

Nešťastnou náhodou utopila se žena v řece. Manžel její přiběhl na břeh a hledal mrtvolu její, aby jí vystrojil slušný pohřeb. Na břehu procházeli se lidé, a těch ptal se poděšený muž, zdali neviděli stopy jeho manželky.

„Jděte po vodě dolů,“ pravil jeden z nich, „a jistě ji najdete.“

„Nikoliv,“ odvece druhý, „jděte raději proti vodě, neboť at' je jakýkoli směr řeky, o tom jsem přesvědčen, že žena při své náklonnosti k odporu dala se nésti směrem opačným.“

Kocour a stará krysa

Mourek byl strašným nepřítelem myši a přísahal rodu jejich smrt a záhubu. Také se ho myši bály daleko široko víc než jedu a pasti; skrývaly se ve svých děrách, a žádná netroufala si vylézt na světlo denní. Když kocour již delší čas myši nespátl, vymyslel si lest a stavěl se oběšeným; pověsil se zadními tlapami na prkno hlavou dolů. Vidouce to myši nemyslely jinak, nežli že Mourek ukradl někde kus pečeně nebo sýra, nebo že někoho poškrábal nebo nějakou jinou škodu způsobil, a za trest že byl oběšen. I těšily se už na pohřeb nenáviděného nepřítele a odvažily se vylézt ze svých skrýší. Však tu oběšenec náhle obživnul, skočil na nohy a vrhl se na myši, jichž mnoho hned zakousl.

„Však ani vy mně neujdete,“ volal za prchajícími, „vaše díry vás nezachrání, ujišťuji vás.“

Dobře předpověděl, neboť brzy potom opět je ošálil. Pobílil si srst moukou, skrčil se do otevřené díže do mouky a očekával příchod myši; ty také daly se oklamat, přiklusaly a zaplatily odvážlivost svou životem. Jediná stará krysa, která v půtce o svůj ocas byla přišla, nedůvěřovala kocouru a dávala výstrahu náčelníku myši: „Mně se ta hromada mouky nechce líbit, a mám podezření, že skrývá nějakou past na nás. Co mne se týče, nic neprospěje kocourovi býti moukou, já bych se neodvážila blíž, i kdyby v pytli byl.“

Opatrnost jest matka moudrosti.

Moucha a mravenec

Moucha a mravenec přeli se o přednost. „Jak můžeš být jen tak zaslepen sebeláskou,“ zvolala moucha, „a stavěti se na roveň se mnou, která ve vzduchu jsem zrozena, ty bídný červíku!? Ját' navštěvuji paláce a zasedám k tabulím a z každé mísy první okusím. Ty jsi rád, můžeš-li stéblo, jež pracně do své skrýše zavléci musíš, tři dni okusovat. Reci mi, chuderko, dovolil ti již kdy král neb císař, abys mu sednul na hlavu? anebo se ti to poštěstilo u krásné dámy? Já to činím a líbám krásná ňadra, kdykoli se mně zlíbí, i pohrávám si ve vlasech nejsličnějších; ba i na tváři se časem uhostím a zvyšuji bělost její černým tělem svým. Kdy, ubožáčku, ty cos podobného zažiješ? Schovej se raděj do podzemní skrýše své a tam o sobě přemýšlej.“

„Jsi už hotova?“ ptal se mravenec. „Ty navštěvuješ paláce, pravíš; však zamlčuješ, že tě tam každý pronásleduje. Okoušíš každého pokrmu první; myslíš ale, že proto jiným lépe chutná? ba právě naopak, s ošklivostí se odvracejí od toho, čeho ty rypákem svým se tkneš. Že všude můžeš vejíti? To činí žebráci také. Sedáš na hlavách králů, sedneš ale také na hlavu osla, a často dotěrnost svou životem zaplatíš. Konečně tvrdíš, že černé tělo tvé slouží bělosti za okrasu? Však pamatuj, že za nejhorší všeho hmyzu moucha jest pokládána. Ustaň tedy ve své marné chloubě, neoddávej se myšlénkám o své slávě. A jak dlouho trvá tvoje vznešenost? hynete hladem, mrazem, slabostí a bídou, jakmile slunko zemi naši opustí. Tu já však teprva požívám ve skrýši své klidně ovoce své pilnosti; nejsem vydán nepohodám času, bezpečně odpočívám ve svém příbytku, a nastřádané zásoby zbavují mě starostí o život. Tot' rozdíl mezi slávou klamnou a pravou. Nuž s Bohem, nemám času nazbyt, musím se přičinit.“

Tak pravil mravenec a kvapil po své práci.

Osel a psík

Co sluší jednomu, nesluší vždy také druhému; o tom nás poučuje tato bajka.

Trpce nesl osel, že malému psíku pánem jeho taková pozornost byla prokazována, že i na lože jej k sobě bral, jej hladil a pracičku od něho dávat si dal. „Což,“ myslil si starý osel, „abych i já zkusil pohladit pána svého.“ A zvolna kráčel ku svému pánu, zvedl kopyto a jal se po bradě ho hladit, přičemž nepříjemným hlasem svým hýkal.

„Osle!“ okřikl ho pán. „Holá, Martine, podej mi hůl!“ Martin přiběhl s holi, osel ale nečekaje na bití rychle se uklidil.

Krasy a kolčavy

Kolčavy a krasy ode dávna žily v nepřátelství, a štěstí krys bylo, že ukrýti se mohly v malých, úzkých děrách, kam je kolčavy stíhat nemohly. Ale jednou krasy ve své zpučnosti vyzvaly národ kolčav k boji na život a na smrt. Tyto jaly se zbrojiti se, a brzy utkala se obě vojska i strhla se krutá bitva. Dlouho bylo vítězství na vahách, a mnoho krve bylo prolito s obou stran. Však co naplat, konečně přece krasy couvat musely a posléze v divém útěku hledaly spásu. Bránily se sice ještě některé z nich statečně a zadržovaly proudy vojska kolčavího, ale všeobecné prchání přimělo je také k ústupu; v jedné směsici utíkali vůdcové i bojovníci.

Ale běda vůdcům! Tito aby od prostých bojovníků se lišili, anebo snad aby kolčavám více strachu nahnali, byli připevnili si na hlavy chocholy a jiné podobné odznaky, a nyní když v divém zmatku úkryt hledali, byly jim všechny díry příliš úzky, aby jimi mohli proklouznouti. Ostatní krasy jsou bez překážejících odznaků našly útočiště v každé skulině. Tak se stalo, že nejvznešenější z krys našly smrt na bojišti.

Čemu učí tato bajka? Zřetelně nám praví, že vysoký úřad, velké důstojenství bývá často velkým břemenem a přináší i záhubu.

Myš a žába

Nezkušená myška vydala se na cestu a přišla k bažině, v níž mnoho žab svůj domov mělo. Rychle jedna z nich na povrch vyplavala a zvala myš k sobě na večeri.

„Aj, tu něco užiju,“ myslila si myš a návštěvu svou slíbila. Žába chtěla myšku po říši své provést a líčila jí radostné živobyčí ve vodě. „Jen pojď, milá přítelko,“ pravila, „a viz naše zábavy; tu koupání, plování a hupkování. Svě rodině pak budeš mít co vypravovat.“

Myš snadně dala by si říci, ale zdržovalo ji, že nezkušena byla v plavbě a bála se utonutí. Však tu věděla žába rychlou pomoc. Stéblem rákosu přivázala nohy myši ku svému tělu, a obě uvrhly se nyní do vody.

Žába ale měla zrádný úmysl, chtěla myšku utopit a pak s rodinou svou na ní si pochutnat. Již táhne za sebou ji ve hlubinu; myš zoufale se brání, kouše, trhá, však jsouc připoutána stéblem od žáby nemůže se odloučiti.

S vysoká spatřil krkavec ten boj a střelhitě se spustiv dolů zobákem myš uchwátit. Ale jaká radost pro něho, když zřel, že s myškou ulovil též žabu, které vlastní její lest připravila

záhubu. Pozdě poznala nešlechtná žába pravdivost starého přísloví: Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.

Opice a plískavice

U starých Řeků bylo zvykem, že cestovatelé po moři pro zábavu svou mívali s sebou opice a psy. Kdysi ztroskotal se koráb nedaleko řeckého města Athén, a bez pomoci plískavic byli by všichni utonuli, kdož na lodi se nacházeli. Ohromné tyto ryby milují lidi, jak už stará báj ucí, a protož zachránily z vody kde koho mohly.

Na lodi byla též opice, a plískavice postavou její oklamána měla ji za člověka, i nastavila jí hřbet svůj, aby jí ku břehu donesla. Cestou ptala se jí náhodou, zdali pochází z města Athén. Opice směle přisvědčila.

„To jistě znáš též Piraeus a vídáš jej často?“ ptala se dále plískavice.

„Každý den,“ rychle odvětila opice; „jest mým přítelem a dávno už se známe.“

Nevědělat' drzá opice, že Piraeus zval se přístav athénský, a měla za to, že je to jméno člověka.

Tu teprva všimla si plískavice lépe, koho zachránila, že to je zvíře a ne člověk, i svrhla opici do moře a vrátila se k lodi, aby spasila člověka.

Král Alexandr a zvířata

Alexandr, který sám sebe synem boha a pánem světa nazýval, rozkázal jednou, aby všecko zemské tvorstvo, lidé, zvířata, ptáci i ryby jemu poklonit se přišli. Když vůle panovníka po celém světě se rozhlásila, nastalo ve sněmích zvířat rokování veliké. Posud nepodrobila se tato část zemského živočišstva nikomu; však nyní jednohlasně bylo usneseno, aby odebralo se ku králi poselstvo, kteréž by podrobení-se zvířectva oznámilo a zároveň poplatek složilo. Za řečníka byla zvolena chytrá opice, a na koně, osla a velblouda naloženo velké břímě peněz ze zlata a stříbra co dar pro krále. Vydali se na cestu.

Po dvoudenní chůzi potkali lva. „Aj,“ zvolal tento radostně, „já jdu s vámi jednou cestou, abych také dar svůj králi odevzdal. Však ač lehký jest můj náklad, přece mi jest velmi nepohodlný, a vám to neublíží, ponese-li o nějakou maličkost více; já pak prost jsa tíže všeliké spíše budu s to, abych vás bránil, kdyby nás lupiči přepadli.“ S těmi slovy vložil svůj dar pro panovníka k ostatnímu nákladu a kráčel s posly.

Opět uběhlo několik dnů cesty, tu přišli do krásného údolí, kde hojnost bylo ptactva, zvěře. Lev jal se náhle naříkati: „Oh! ach! mně jest velmi zle, mne všechno v těle pálí; již musíte jít beze mne, přátelé; však zanechte zde moje peníze.“

Ochotně otvírají jeho průvodčí vak, aby majetek mu vrátili.

Lev, spatřiv ve vaku mimo své peníze ještě množství jiných, s přetvářkou zvolal: „Je-li možno! mé zlatáky mají v pytli mladé, a jak krásné, veliké!“ A vztáhnuv tlapy shrábl peněz takové množství, že jich jen málo v pytli zůstalo.

Poslové netroufajíce si lvu odmlouvati smutně ubírali se k Alexandrovi oloupeni o své bohatství. Stěžovali si sice na lva násilnictví, avšak valně nepořídili: Alexandr mlčky vyslechl stížnost jejich, a lev bez pokárání ušel trestu.

Vrána vráně oči nevyklove.

Kůň a jelen

Za pradávných časů byl kůň svobodným zvířetem; neznaltě sedla, uzdy, postraňků a ostruh, ni vozu a těžkých nákladů, neb toho tenkrátě člověku k žití nebylo třeba.

Tu stalo se, že zneprátelil se hřebec s jelenem a chtěl ho stíhat; ale jelen byl jako střela a kůň nemohl ho dohonit. I uchýlil se ke člověku s prosbou, aby mu pomohl jelena potrestat. Muž byl mu po vůli, vložil na koně sedlo, uzdu a třemeny, a vyhoupnuv se na něj pronásledoval jelena; brzy ho dostihl a oštěpem usmrtil. Kůň vzdával vřelé díky svému mstiteli a chtěl zas do lesa se vrátit.

„No tak,“ řekl muž, „já tě pomstil, nuže služ mi za to; mohu tě teď potřebovat, a tobě dobře u mne se povede!“ A již vedl koně do stáje, která se stala jeho vězením.

„Ach, ach,“ vzdychal kůň, „proč byl jsem tak pomstychtivý, teď pozbyl jsem za to svobody!“ Bylo pozdě, zahynul v otroctví.

Ať pomsta sebe více těší, přece jest příliš draze vykoupěna, dán-li za ni statek, bez něhož vše ostatní ceny nemá.

Ztracený poklad

Užíváním statků vezdejších stanou nám se tyto teprva užitečnými, a zakopáme-li poklad v zemi, je to tak, jako bychom ho neměli.

Lakomec jeden trpce nahromaděné jmění hluboko zahrabal a sám jsa nuzně živ, stále klopotil se, aby k majetku svému nových peněz mohl přikládat. Jedinou radostí jeho bylo, každodenně na skvoucí se zlato pohlízet, a při pohledu tom byl blažen.

Chytrý soused vyčíhal jedenkrát lakomce, kterak poklad svůj ukrýval, i odnesl v noci na to žluťáčky, aby darmo v zemi neplesnivěly.

Jaká byla žalost našeho lakomce, když druhého dne zlatý důl svůj viděl prázdný. Naříkal a vlasy s hlavy rval si, pěstí zoufale se v prsa bil. Muž jeden, který k tomu nahodil se, s útrpností ptal se, proč tak běduje?

„Ó jmění mé je pryč, ukradeno!“ lkal lakomec.

„A kde bylo uschováno?“

„Tu v zemi, kde teď prázdná díra!“

„A proč pod zem zakopal jsi statek svůj, což vedem válku? Proč jsi nenechal své peníze ve příbytku svém, abys každou chvíli z nich bráti mohl?“

„Co ti napadá? Což myslíš, že zlata tak snadně nabýváme, jak je vydáváme? Nikdy jsem se ho ani netknul!“

„Ah to ovšem jiná!“ odvětil mu tazatel; „tedy polož na místo, kde dříve byly peníze, třeba kámen, ten ti právě tolik prospěje jako zahrabané dukáty.“

Skřivan a jeho mlád'ata

Skřivan jeden se opozdil se stavbou svého hnízda a pozdě kladl vajíčka. Hnízdo jeho nacházelo se uprostřed pole osetého pšenicí, která jižjiž dozrávala. S úzkostí odlétala samička pro potravu svým mladým, s úzkostí vracela se zpět, neboť se obávala, že co nejdříve již přijdou ženci položit pšenici. I uložila mlád'atům svým, aby na vše pozor dala, co se bude kolem dít.

Sotva že odletěla, přišel kdysi majitel pole se synem na obilí se podívat a pravil k tomuto: „Již čas, synu, abychom pšenici požali; spěš k našim přátelům a požádej je, aby zítra časně ráno s kosami se dostavili, bychom pšenici položili.“ Pak odešli.

Samička vrátila se domů, a s úzkostí jí mlád'ata vyprávěla, co otec se synem hovořil.

„Nemějte strachu, děti, a spěte klidně,“ spokojeně řekla matka, „neb nikdo nepřijde.“ A skutečně z pozvaných nikdo se neobjevil.

Samička opět odletěla pro potravu přikázavši dětem, aby zas na vše pozor daly. Brzy přišel otec se synem a vida pšenici netknutou rozhněval se na své přátele a zvolal: „Jdi ke

strýcům našim, hochu, a požádej je jménem mým, by zítra co nejčasněji s kosami sem přišli a pšenici síci mi pomohli; že k podobné službě jim budu ochoten.“

Mladí skřivánci strachem umírali a zděšení matku o tom zpravili; ta však je konejšila: „I dnes ještě pokojně spáti můžete; ničeho se nestrachujte, neboť ani ze strýců žádný se nedostaví.“

Když rolník se synem třetího dne na pole přišel a viděl, že také strýcové nezachovali se podle žádosti jeho, pravil rozhorlen: „Již na nikoho nesmíme spoléhat, nýbrž jenom sami na sebe. Zítra jak se rozední, přijdeme sem sami s kosami a požneme, co nám síly postačí, aby pšenice nepřezrála.“ Po těch slovech odešli.

Když matka skřivánek od svých dětí o této rozmluvě se dověděla, zvolala: „Nyní teprva jest čas, abychom útekem se zachránili!“ A než se večer snesl na dědiny, odletěla se svými mláďaty s pole pšeničného, aby vyhlídla si jinde útulek.

Drvoštěp a Merkur

Drvoštěp ztratil svou sekyru, kteráž mu každodenního chleba dobývala. Marně ji hledal a nemoha ji nalézt hlasitě hořekoval, neboť neměl peněz, aby si koupil sekyru jinou, bylať ztracená sekyra jediným jeho majetkem. Zoufale naříkal: „Ó má sekyra! ó má sekyra ubohá! Joviši, navrať mi ji, neboť bych musel míti za to, žes ty mě o ni připravil.“

Bohem Jovišem hnul náрек drvoštěpův, i vyslal k němu ze sídla svého Olympu boha Merkura. Ten zjeviv se drvoštěpovi pravil: „Sekyra tvá není ztracena; poznal bys ji? Myslím, že jsem ji našel.“ A vytáhl sekyru zlatou, kterou drvoštěpovi ukazoval. Tento však odpověděl: „Ta není mou, nežádám ji.“ Ukázal mu Merkur sekyru stříbrnou, ale i tu drvoštěp odmítl. Konečně mu bůh ukázal sekyru pravou. „Ta jest moje!“ zvolal drvoštěp; „budu spokojen, obdržím-li tuto.“ – „Máš míti všecky tři,“ odvětil bůh Merkur, „v odměnu za svou poctivost.“ A dal drvoštěpovi všecky tři sekyry.

Příběh tento se rozhlásil, a ihned pospíšili si jiní drvoštěpové ztratiti své sekyry, i jali se pak naříkat, že král bohů Joviš nevěděl koho dříve poslechnouti. Posel jeho Merkur zjeviv se zase křiklounům a ukázal každému sekyru zlatou. Každý hned se hnal po zlaté sekyře volaje: „Ta jest má!“ Však Merkur místo zlaté sekyry dal každému ránu do hlavy co trest za jich nepoctivou lživost.

Nelži a spokoj se tím co máš, toť jest nejjistější, a nechtěj nabývati statků způsobem nepoctivým.

Rybička a rybář

Z rybičky stane se ryba, zůstane-li živa; ale kdož by byl tak bláhovým, aby na to čekal, neboť není jisto, zdali se později podaří polapiti rybu, kterou jsme co rybičku propustili.

Na břehu řeky chytil rybář kapříka sotva na píd' dlouhého. „Nic nevadí,“ řekl vida svůj lov, „toť začátek tabule a hodů; do koše s ním!“ Tu počal kapřík svým způsobem mluvit: „Co se mnou počneš? sotva stačím na půl sousta. Nech mě, ať se ze mne stane kapr, a pak si mne zas ulov. Nějaký velmož by mě pak koupil za velký peníz, kdežto teď je třeba nejméně sto takových trpaslíků jako já na jeden talíř.“

„Co na tom?“ odvětil rybář. „To vše ti nic platno není, rybičko, ještě dnes večer budeš usmažena a posloužíš mi za pochoutku.“

Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše.

Liška bez chvostu

Stará, prohnaná liška, vražednice slepic a lovkyně králíků, neobyčejnou náhodou uvázla jednou v železech. Podařilo se jí sice vyváznouti z pasti, avšak musela v ní zanechat svůj chvost. Stydíc se za to přála si, aby všechny lišky byly bez ohonů, i pravila kdysi ke shromážděným liškám: „K čemu je to závaží neužitečné, kterým smítáme všechno bláto se stezek? Co nám prospěje ohon? Pryč s ním, nechť si ho každá uřízne!“

„Tvá rada dobrá jest,“ řekla jedna z lišek; „však obrať se a my ti odpovíme.“

Po těch slovech strhl se mezi liškami takový smích, že ubohá ohonu zbavená liška nemohla ke slovu se dostat. Marno bylo přemlouvání, žádná liška nechtěla o useknutí chvostu ničeho slyšeti.

Chytré služky

Paní jedna měla dvě služky, kterým hojně práce ukládala. Jakmile den se rozbřeskoval a kohout na dvoře zakokřhal, již byla paní vzhůru a šla budít služky, aby se daly do práce. Služky byly by si často rády ještě pospaly a proto měly zlost na kohouta, jenž kokrháním svým příchod dne oznamoval; i umínily si, že kohouta zabijou, domnívajíce se, že pak budou moci déle spát.

Zabily tedy kohouta, tím však si nepomohly; neboť paní neslyšíc již kohouta měla strach, aby nezaspala, a vstávala nyní tím časněji a budila také služky často ještě v noci.

Tak se dostaly služky s deště pod okap.

Kůň a vlk

Vlk vyběhnul z jara ven z lesa na paseku zaradoval se velmi, když tu spatřil pástí se statného koně. Těšil se už na dobrý lov a lítoval jen, že místo koně to není ovce, kterou by ihned zadával; neboť kůň byl mu příliš silným odpůrcem, i bylo třeba lsti užiti, aby jej zmohl.

Volně blížil se vlk ke koni a započal s ním hovor. Vydával se za ranhojiče, jenž každou nemoc dovede vyléčit, a nabídl koni svou lékařskou pomoc řka: „Že tě vidím zde volně se probíhat bez pout, nasvědčuje tomu, že nejsi úplně zdrav; protož jen mi sděl, co ti schází, a já dojisty za krátko tě uzdravím beze vsí odměny, z pouhého přátelství.“

„Mám bouli na zadním kopytě,“ řekl kůň.

„Toť nejchoulostivější ze všech částí těla, podrobena tolika rozličným nemocem,“ odvětil vlk lékař; „znám se v léčení neduhu toho a s ochotou ti posloužím.“ A již číhal jenom na příležitost, jak by silnějšího koně nejlépe ostrými zuby svými popadnouti mohl, aby jej roztrhal.

Kůň, který tušil úmysl vlkův, pozvedl zadní nohu, by vlkovi onu bouli ukázal; když pak vlk se dosti přiblížil, udeřil jej kopytem tak mocně do tlamy, že mu skoro všechny zuby vyrazil.

„Dobře tak se mně stalo,“ řekl smutně vlk, „necht' si hledí každý svého; chtěl jsem býti lékařem a nebyl jsem nikdy ničím než řezníkem.“

Rolník a jeho děti

Zámožný rolník cítě, že se blíží smrt jeho, zavolal k sobě své syny a promluvil k nim takto: „Chraňte se prodati, co jest naším dědictvím po předcích našich; jestiť v tom poklad skryt. Nevím, kde ten poklad jest zakopán, avšak buďte vytrvali a naleznete ho, dojdete cíle. Jakmile bude po žních, rozhrabejte celé své pole všemi směry, překopejte, přeryjte zemi na všech stranách, nenechte ani píď půdy na svém místě, nešetřte ani práci ani časem.“

Otec zemřel a synové dali se do díla, převrátili na rub celé svoje role, žádostivi jsouce pokladu. Nenašli sice poklad zlata a stříbra, avšak tím úrodnější byla příští rok půda pilně zpracovaná; i poznali, že moudrý otec chtěl jim dát poučení, důkladná práce že jest pravým pokladem.

Jelen a vinná réva

Svižný jelen jsa lovci štván a psy dostihl na svém útěku husté a vysoké révy vinné, v níž ukryl se zrakům stihatelů. Smečka ohařů hnala se kolem něho, aniž by ho byla zvětřila, a ryk honby už v dáli se ztrácel. Jelen vida, že nebezpečí už minulo, jal se ohryzovati révu a ulamovati větve její. Šramotem tak způsobeným ale upozornil na sebe myslivce i psy, obrátili se rychle, a než jelen se nadál, stal se obětí ostrých zubů psů a skončil ranami tesáků lovců.

„To jsem zasloužil,“ šeptal umíraje, „neboť nevděčným jsem byl k révě, která mne zachránila.“

Orel a sova

Orel a sova ustali v dávném nepřátelství a učinili spolu smír; přísahali si, že navzájem šetřiti budou svých mlád'at.

„Znáš mé děti?“ ptala se sova orla.

„Neznám,“ odpověděl orel.

„Tedy běda jim,“ řekla smutně sova, „neboť se obávám o jich život, a bude to věru div, zachová-li je na živu. Ty jsa králem neděláš rozdílu. Bude veta po mých dětech, setkáš-li se s nimi.“

„Nuže,“ pravil orel, „vypodobni mi svá mlád'ata, nebo mně je ukaž, abych je znal, a netknu se jich po celý svůj život.“

Sova odpověděla: „Moje děti jsou jemňounké, hezounké, pěkné postavy a hbitější nad všechny své soudruhy. Beze vši pochybnosti je poznáš dle těchto známek; nezapomeň je a hled', aby tvou vinou nesešly se světa.“

Jednou vzdálila se sova ze hnízda svého ve skalní trhlině a zanechala v něm své mladé. Orel krouže vzduchem spatřil ve hloubi ve skále malé nestvůry, ošklivé, škaredé, kteréž hlasem protivným křehotaly. „To nejsou děti soviny,“ pravil si orel, „ty mohu pohltit.“ A spustiv se na skálu jal se požíratí mlád'ata sovy. Tato vrátivši se do hnízda shledala tu ze svých milých dětí jen nožičky, i dala se do nářku a žalovala bohům na orla; žádala, aby byl potrestán. Však bůh jí řekl: „Obviňuj jen sebe sama, nebo vlastně všeobecné pravidlo, dle kterého každý své děti shledává jemňounkými, hezounkými, pěkně rostlými a hbitějšími nad ostatní. Tys děti své takto orlu vylíčila, a byly tomu obrazu jen poněkud podobny?“

Lev chystající se k válce

Lev umínil si provést, co už dávno v mysli uvažoval, i odbýval válečnou poradu, rozeslal posly a povolal k sobě všechna zvířata. Každé mělo dle svého způsobu se zúčastnit, slon měl na širokém hřbetě nésti střelbu potřebnou a válčiti dle svého obyčeje; medvěd byl ustanoven k útoku, liška měla být vyzvědačem, a opice měla nepřítele klamati válečnou lstí. „Co se osla týče,“ pravil kdosi, „ten jest hloupý, nechť domů se vrátí, a taktéž zajíc, který strachem nepřestává se třásti.“

„Nikoliv,“ odvětil král, „použiju obou, vojsko naše bez nich by bylo neúplné. Osel bude našim trubačem a strašiti bude křikem svým nepřítele, zajíc pak bude našim rychlíkem.“

Chytrý a moudrý vládce dovede použití prospěšně i nejnepatrnějších občanů své říše.

Medvěd a dva soudruzi³

Dva soudruzi nalézali se u velké tísně, potřebovali peněz a neměli jich; pomohli si tím, že prodali sousedu kožešníkovi kůži medvěda, který ještě po lese běhal, kterého ale že co nejdříve usmrtí se prohlásili. Byl to medvěd obrovský, král všech medvědů, a kožešník měl z kůže jeho velký prospěch míti. Smluvili se o cenu a vydali se na cestu do lesa. Medvěd kráčel jim vstříc rychlým krokem. Hrdinové naši ulekli se a byli jako bleskem omráčeni; však nezbyvalo jim času mnoho na rozmýšlení. Jeden z nich spěšně vylezl na strom a ukryl se ve větvích, druhému ale k tomu již čas nestačil. Slyšel kdysi, že medvěd nežere mrtvoly, i vrhl se na zem, zadržel v sobě dech a stavěl se mrtvým. Medvěd spatřiv jej přiběhl, čuchal k němu, obracel jej na všechny strany, když ale necítil dechu jeho, zabručel si: „Tot' mrtvola a již zapáchá, pryč odtud.“ Po těch slovech obrátil se a vrátil se do lesa.

Když nebylo již nebezpečí, slezl soudruh se stromu, přiběhl ke druhému a pravil: „Tot' výborné, že's mimo strach neutrpěl pohromu. Nuže, jak to bude s kůží medvědí? Co ti šeptal do ucha, neboť jsem viděl, jak svou tlamu k uchu ti přiložil?“

„Pravil mi,“ odpověděl tázaný, „že nemáme nikdy prodávati kůži medvěda, dokud jsme ho neskolili.“

³ Tj. přátelé, pozn. red.

Pastýř a lev

Pastýř jeden počítaje své stádo shledával, že mu vždy některá ovce schází; i přál si snažně přistihnouti lupiče. Aby cíle svého dosáhl, nalíčil poblíž tmavé skalní sluje tenata, domnívaje se, že to je doupě vlků, a ti že unášejí mu ovce. Vroucí jeho žádostí bylo, aby se některý z dravců těch v jeho přítomnosti do sítě chytil, by se kochati mohl v jeho marných pokusech o vysvobození se; i prosil bohy, aby mu té rozkoše dopřáli, a sliboval, že za to obětuje nejučtější telátko. Sotva vyřkl prosbu svou, tu vyšel z jeskyně mocný lev. Pastýř sotva že ho zočil, chvěl se jako osyka a zalezl kvapně do houští. „Hle, člověk ani neví,“ pravil k sobě, „co si přeje. Slíbil jsem ti, o vládce bohů, telátko v obět, bude-li mně dáno zřítí lupiče, jenž vraždí stádo mé, jak v tenatech se svíjí, dřív než odejdu. Nyní slibuji ti býka, učiníš-li, aby zase odešel.“

Tak neví někdy člověk, co mu jest na prospěch.

Lev a myslivec

Lovci ztratil se pes z výtečného plemene, a on měl podezření, že jej lev zadával. Hledaje stopu tohoto spatřil pastýře. „Milý příteli,“ chlubitě ho oslovil, „pověz mi, známo-li ti, kde zdržuje se lev, jenž mi psa mého ulovil, abych potrestal jej za jeho drzost.“

„Jdi jen směrem k tomu kopci,“ řekl pastýř, „a nalezneš ho. Já odvádím mu každý měsíc beránka a volně procházím se po horách i v údolích, jak mi libo, a žiju v pokoji.“

Sotva dořekl, objevil se ohromný lev a blížil se rychlým krokem. Jakmile jej uzřel chlubka lovec, hned se dal na útěk a takto boha prosil: „Ó Joviši, rač mi ukázati úkryt bezpečný, jenž by mě zachránil.“

Pravá statečnost objevuje se v nebezpečí skutečném.

Vítr a slunce

Vítr a slunce spatřili pocestného, který se byl opatřil proti každé nepohodě. Nastával podzim, kdy taková opatrnost cestovatelům jest na prospěch, přšelo a opět slunce svítilo, a barevné pruhy duhy poučovaly toho, kdož na cestu měl se vydati, že dobře jest vzítí plášť.

Náš pocestný byl tedy na déšť připraven, mělť plášť ze silné látky, v němž dvojnásobně zahalit se mohl.

Hledě na něj pravil ke slunci vítr: „Muž ten myslí, že se obrnil proti každé příhodě, však nepomněl, že dovedu foukati tak silně, že nižádný knoflík neudrží mu plášť na těle, a že mu plášť celý roztrhám na kousky. Byla by to pěkná zábava pro nás, přeješ si jí?“

„Nuže,“ pravilo slunce, „vsadme se, komu z nás podaří se přiměti dříve muže toho, aby shodil plášť s ramenou. Začni ty, dovolím ti zahaliti mé paprsky.“

Vítr se vzvedmul a jal se mrazivým dechem foukati, i nastal hrozný víchř, se všech stran to fučelo a hučelo, až stromy praskaly a se ohýbaly. Však čím více dul mocný víchř, tím těsněji se halil pocestný ve svůj plášť a držel jej oběma rukama ze vší síly své, tak že všecko úsilí větru marno bylo.

Tak uplynula doba, jež větru vytknuta byla, a paprsky slunce rozehnaly mraky a zahřály vzduch víchřem zledovatělý; hrály také pocestného a pronikly i tlustým pláštěm, tak že pocestný teplem brzy se zapotil a nucen byl plášť sejmouti. To způsobilo slunce, aniž by bylo použilo veškeré síly své.

Tak laskavostí svou více zmošlo slunce nežli vítr svou krutostí.

Kohout, kočka a myška

Mladá myška, která ve světě posud zcela nezkušenou byla, vyběhla si kdysi na procházku, a když se ku své matce vrátila, jala se jí vypravovat, co viděla. „Vylezla jsem na kopec,“ pravila, „jenž stojí na hranicích naší říše, a tu jsem spatřila náhle dvě zvířata; jedno z nich bylo spanilé, vlídné a ušlechtilé, druhé bylo hřmotné a nepokojné, mělo drsný a pronikavý hlas; na hlavě mělo kus červeného masa a po obou stranách jakási ramena, kterými se zvedalo do povětří, jakoby lítati chtělo; ohon mělo jako chochol rozložený.“ Byl to kohout, jež myška takto své matce líčila, jako by to bylo zvíře nevidané. „Svéma ramenama tloukl se do boků,“ pokračovala myška, „což dělalo takový hřmot a hluk, že jsem se ho lekla a na útěk se dala, proklínajíc ho z celé duše. Kdyby nebylo toho zatroleného křiklouna, byla bych se seznámila se zvířetem, jež tak jemným býti se mně zdálo. Má srst jako my, ale skvrnatou, dlouhý ohon, postavu pokornou, skromný pohled, ačkoli mu oči svítí. Zdá se mně, že má mnoho náklonnosti k myším, neboť i jeho uši podobají se velmi uším našim. Právě jsem chystala se přistoupiti k milému tomu zvířeti, tu však onen křikloun z plna hrdla se rozkřikl a mě zahnal.“

„Milé dítě,“ odvětila matka, „ono tiché, mírné zvíře jest kočka, která pod laskavou tváří skrývá nejzuřivější zášť proti celému našemu rodu. Ono druhé zvíře ale nám nikdy ani nejméně neubližuje, ba snad nám ještě někdy poslouží za lahůdku. Co se kočky týče, ta námi tloustne. Střež se, pokud živa budeš, soudit o tvorech jen podle vzezření jich.“

Liška, opice a zvířata

Zemřel král říše, mocný lev, a zvířata sešla se, aby zvolila si krále nového. K účelu tomu vynesena byla koruna, kterou v jeskyni drak hlídal, avšak koruna ta na žádnou hlavu se nehodila; některá zvířata měla hlavu příliš úzkou, jiná příliš širokou, jiná zase měla na ní rohy. Také opice posadila si se smíchem korunu na hlavu – a hle! jaká to náhoda! koruna jí dobře na hlavě seděla. I počala opice pitvorně poskakovat a se točit na všechny strany a rozličné šprýmy provozovat, což se ostatním zvířatům tak líbilo, že opici za královnu zvolila a jí se kořila.

Jedinou lišku mrzela volba tato, nedala to však na sobě znáti. Když i ona panovnici nové se poklonila, pravila k ní: „Vím, ó vladařko, o skrytém pokladu, a pochybuji, že mimo mne jiný jej zná. Všecky poklady náležejí dle práva králi, tedy nyní tobě.“

Jak o tom opice uslyšela, hned běžela sama za pokladem, aby nikdo nemohl ji ošidit. Avšak běda! byla to past, ve které se opice chytila, a liška u přítomnosti všech zvířat k ní takto promluvila: „Tys domýšlela se, že nám vládnouti dovedeš, a neumíš sama sebe ovládati!“ Svrhli opici a nabyli přesvědčení, že málo hlav je spůsobilých nosit korunu.

Osel a jeho pán

Stařec jeda na oslu spatřil na své cestě tučnou louku plnou bujných květů, i pustil osla na pastvu. Ušák nedal se dvakráte pobízet, s chutí požíral šťavnatou trávu, poskakoval si po louce a vesele si říčel.

Tu blížil se náhle nepřítel. „Prchněme!“ zvolal stařec na osla. – „Proč?“ ptal se osel. „Což bych musel u nepřítele nositi dvojí sedlo nebo dvojnásobný náklad?“ – „To nikoliv,“ odvětil stařec, jenž chystal se k útěku. – „Co mi tedy na tom záleží, komu patřím,“ řekl osel. „Zachraň se a mě nech pásti se. Mým nepřítelem jest pán můj, pamatuj si to.“

Jelen zhlížející se ve vodě

U studánky v lese zastavil se jelen, a zhlížeje se v křišťálové vodě obdivoval se sám sobě a chválil krásu svých parohů; za to se mu však nelíbily tenké jeho nohy. „Jaký to poměr mých noh k mé hlavě!“ pravil s bolestí, „čelo mé dotýká se nejvyšších vrcholků keřů, avšak nohy moje mě zohyzďují.“

Sotva dořekl, zaslechl z dále štěkot lovčích psů, i dal se na útěk, aby se zachránil. Však ozdoba jeho hlavy byla mu nyní osudnou. Každou chvíli zapletly se jeho parohy ve větvích křovin a mařily veškeré úsilí jeho pružných noh. Tu uznal omyl svůj a proklínal svoje parohy.

Tak často honosíme se krásou a nevážíme si užitečného, a často právě krása jest záhubou naší.

Zajíc a želva

Želva promluvila jednou k zajíci: „Vsaďme se spolu, že nedoběhneš tak brzy k onomu stromu jako já?“

„Tak brzy? což jsi se zbláznila?“ zvolal rychlonohý zajíc. „Milá kmotro, tvůj rozum se ti pomátl, měla bys se vyspat, snad bys pak přišla na jiné myšlénky.“

„Ať jsem se zbláznila nebo ne,“ odvětila želva, „já sázku držím.“

Zůstalo tedy při sázce, a oba dali se do běhu, ustanovivše si dříve cenu. Zajíc potřeboval udělat jen několik skoků takových, jaké dělává, když jest stíhán psy a před nimi přes hory a doly prchá, a byl by býval u cíle. Měl tedy času dost pásti se, vyspati se a zalaškovati si, i nedbal na želvu, která svým vážným krokem k cíli se ubírala. Také opovrhoval snadným vítězstvím nad želvou, pokládal sázku za neslavnou a myslil si, že mu čest ukládá, aby pozdě se dal do běhu. Zastavil se tedy na cestě, ohryzoval rozličné byliny, pak se rozložil do trávy a myslil na věci docela jiné než na sázku. Teprva když viděl, že želva skoro už u cíle se nachází, rozběhl se a letěl s větrem o závod; avšak nyní bylo namáhání jeho už marno, želva byla první u cíle. „Nuže!“ zvolala, „neměla jsem pravdu? Co ti prospěla tvá rychlost? Mě chtít překonat! jak by to teprva bylo, kdybys nosil na zádech jako já svůj domek!“

Nemocný lev a liška

Král zvířat lev ochuravěl ve svém doupěti, tak že nemohl vycházeti a ulovit si, co k živobytí potřeboval. I dal rozhlásiti mezi svými poddanými, aby každý druh zvířat a každý stav vyslal k němu posly na návštěvu, i sliboval všem poslům i průvodčím jich, že jim nijak nebude ublíženo, a že jim volno bude bez pohromy odejítí. Na toto vyzvání lvovo dostavili se poslové zvířat se všech stran říše, jen lišky zůstaly doma, a jedna z nich takto se prohlásila: „Viděla jsem v měkkém písku stopy zvířat, jež šla k nemocnému lvu poklonit se mu; všechny tyto stopy bez výjimky měly směr ke skrýši lvově, ani jedna ale nesvědčila o cestě nazpět. To budiž nám výstrahou, a Jeho Veličenstvo král lev musí nám odpustit, že k němu nejdeme, a že neužíváme jeho slibu. Věřím mu sice, avšak vidím, že veškery stopy vedou do skrýše lvovy, nižádná ale ze skrýše ven.“

Kůň a osel

Pomáhejme si vzájemně na tomto světě, neboť podlehne-li trampotám soudruh, padne břímě jeho na nás.

Osel provázel kdysi cestou koně, jenž nic nenesl kromě své uzdy a sedla, osel pak pod tíží nákladu svého se prohýbal. I prosil osel soudruha, aby mu trochu pomohl nésti, jinak že bude muset umřít než dojdou cíle. „Prosba má,“ řekl, „není neslušná, vždyť polovice mého břemene bude pro tebe jen hračkou.“ Ale nevlídný kůň zamítl prosbu oslovu a ještě se mu vysmál, když slyšel pod tíží ho vzdychati a umírati.

Však brzy přesvědčil se, že jednal neprávě; neboť naložen na něj nejen celý oslův náklad, nýbrž i kůže nebohého soudruha.

Pes a jeho stín

Jak často klamou se lidé! Vidáme tolik pošetilců pachtit se za stínem, že počet jich ani udati nelze. Takovým dlužno poukázati k osudu psa, jenž drže ve tlamě svou kořist spatřil se náhle ve vodě rybníku. Nevěda, že to jest jen obraz, a domnívaje se, že tam vidí psa jiného, pustil kořist svou, aby onomu jinému psu vyrval kost, již držel, a skočil do vody. Tato se rozvlnila a obraz zmizel, pes pak vyploval na břeh nemaje ani svou kořist ani kořist svého stínu.

Mor mezi zvířaty

Kdysi přepadl mor říši zvířat; množství jich hynulo každý den, a nikde nekynula naděje v pomoc a úlevu. To když viděl král zvířat lev, svolal rádce své a takto je oslovil: „Strašný mor nás hubí dnem i nocí bez milosti, a všechna naše síla slabá jest proti kruté nemoci. Ba musíme za to míti, že samo nebe sesílá za nepravosti naše na nás trest veliký. Protož myslím, abychom pro utišení hněvu bohů vyhledali mezi sebou vinníka největšího, ten pak ať na smíření za všechny umře. Každý však upřímně se musí vyznati z činu svých, abychom spravedlivě posoudili, kdo z nás nejvíce zavinił. Co mne se týká, přiznávám se vám, přátelé, že mnohé jehně lahůdkou mně bylo. Čím mně ublížilo? ničím. Ba mnohý pastýř pod mocnou tlapou mojí dokrvácel. Obětuji se tedy, bude-li třeba, však dříve i vy se vyznejte podobně, aby zahynul hříšník největší.“

Úlisná liška rychle vpadla: „Ó pane, tys příliš dobrý král; jak jemné máš ty svědomí! což hříchem jest pohltit jehňata, tak hloupá zvířata? Nikoli, tys jim prokázal příliš mnoho cti, žes je rdousil. A co se týče pastýře, zasluhoval trest, neboť náležel k lidem, kteří si osobují vládu nad zvířaty.“

Licoměrný lišák končil, a lichometníci projevíli mu hlučně svůj souhlas.

Vyznával se tygr i medvěd a jiná mocná zvířata, však shromáždění netroufalo si zkoumati jich činy. Všichni dravci rváči až do psa byli polovičními svatými. Bylať to vždy válka, a tu stejné právo na obou stranách, a kdo může za to, že slabší podlehl?

Posléze přistoupil šedivec osel. „Těž já jsem vinníkem,“ vyznával skroušeně. „Pamatuji se, že jsem jednou kráčel přes klášterní louku. Já měl hlad, příležitost lákala, tučná tráva mne dráždila, a ďábel ponoukal mne ku zlému skutku. Zkrátka bez rozmýšlení jsem spásł trávy asi co by do jeslí se vešlo; vím, že to byla nepravost, mne hryže svědomí, a zajisté již takto se neprohřeším!“

Po těch slovech strhl se hluk veliký mezi zvířaty; vlk, jenž také právu trochu rozuměl, dokazoval, že zločinný osel musí obětován býti, ten bídník, ten ničema, jímž všechno zlo na říši přišlo. Z přečinu jeho stal se zločin, jenž smrt vyžadoval. Žráti trávu jiného! jen smrt může zhladit vinu takovou. A skutečně byl osel odpraven na smíření bohů.

*Taškář velký z přízně všech se těší,
malý jenom na čekán se věší.*

Myš v poustevně

Myš nabaživši se života ve hluku světa usmyslila si oddati se nerušenému klidu, i vyhledala si v ohromném bochníku sýra díru, ve které v úkrytu žila. Vedlo se jí dobře v této její poustevně, tak že brzy velmi ztloustla.

Kdysi přišlo k myši poustevnici poselstvo národa myšího žádajíc podporu. Přicházelo hledat pomoci proti národu koček, jenž Myšohrad obléhal. Byly nuceny vydat se na cestu bez peněz, neboť se těchto v otčině jich nedostávalo. Prosily jen, aby jim byla poskytnuta pomoc do čtyř nebo pěti dnů.

„Přátelé,“ pravila poustevnice, „co mně do toho, co ve světě se děje? A čím by mohl chudý poustevník vám pomoci? Co může činiti než modliti se k bohu, aby vás chránil? Doufám, že se vás ujme.“

Po těch slovech zavřela před posly dvěře své poustevny.

Lví sídlo

Jednou lev chtěje poznati všecky své poddané rozhlásiti dal po celé říši, aby vše čtvernožstvo před něho se dostavilo; ať každý volně přednese své žádosti i stížnosti, své prosby a žaloby, a po právu že bude každému učiněno. I dostavilo se čtvernožců množství velké. Aby pak poddaným svým se zavděčil, nařídil, by před počítím rokování připraveny byly skvostné hody v jeho palácu. Však jaké to hody! a jaký to palác krále zvířat! Prává to kostnice zapáchající hnilobou, tak že zkažený vzduch každého zarazil, kdo vstoupil.

Vkročil medvěd první do sídla lvova; nemoha však snést zápachu uhnívajících zbytků zardousených obětí lvových, osvěžiti chtěl svůj nos šňupcem tabáku a sáhl do tabatěrky. To spozoroval lev a rozhněván medvěda hned vyhostil. Opice nechtějíc, aby podobný osud jako medvěda ji potkal, počala z plných plic chváliti přísnost krále, palác jeho i opojující vůni, která příjemně se nosu dotýkala. I to nebylo vhod lvovi a bez okolků ztrestal opici co pochlebníka nestoudného. Přišla liška. „Rci,“ zahřměl lev na lstného hosta, „co cítíš tu? mluv bez ostychu!“ – „Ach odpusť mi odpověď,“ praví chytrý lišák, „mámť dnes rýmu!“

Kdo u dvora nechceš v nemilost upadnouti, chovej se tak jako tento lišák. Nebud' s pravdou hrubiánem a ve chvále omrzelým.

Dva kohouti

Dva kohouti žili co sousedé v míru. Tu přišla slepice a roznítla mezi nimi válku. Zahorelit' oba láskou k ní, a každý chtěl ji mít. Dlouhý čas trval krutý boj, jehož hluk rozléhal se po dědině. Se všech stran se sběhla drůbež na podívanou. Konečně boj rozhodnut, a poražený kohout uprchl daleko, aby skryl svou hanbu. Pomsty žádost vřela v něm a byla vždy více rozněcována pohledem na šťastného soka, jenž se slepicemi z vítězství svého se radoval. I umínil si, že napraví svou porážku, brousil si zobák i drápy a cvičil se v boji proti větru.

Však nebylo mu pomsty třeba. Vítěz kohout opojen svým štěstím na střeše opěval svou slávu. Tu spatřil jej sup a střelhibtě na něj se vrhnuv učinil konec jeho chvalozpěvu.

Soupeř jeho navrátil se ku slepici a žil s ní v klidu těše se láskou její.

Vrtkavo jest štěstí; dnes tě povznáší na výši závratnou, zítra pak tě vrhá do propasti bezedné.

Volavka

Volavka s dlouhým zobákem hrdě vyšlapovala si po břehu potoku. Byl jasný den a voda průhledná, a vesele šplouchali v potoku kapři a štiky. Bylo snadno volavce ulovit si oběd, neboť ryby až ku břehu připluly, bylo jen třeba je lapiti. Ale volavka neměla hlad a nedbala o ryby; čekala, až jí přijde chuť. Bylat' střídma a odbývala své hody vždy v určitý čas.

Po nějaké době dostavila se chuť, a volavka přistoupila k vodě. Avšak už tu nebyli kapři a štiky, jen línkové proháněli se ve vodě. Těmi ale volavka pohrdala, byliť jí příliš nepatrní. „Já abych jedla línky?“ myslila si. „Toť by pro mne bídná byla hostina, za kterou bych se hanbit musela.“

Zmizeli línkové a objevili se mřínkové. „Mřínek, to by tak bylo něco pro volavku!“ pohrdlivě řekla. „Ten mi ani nestojí za otevření zobáku.“

Však otevřela zobák na něco ještě horšího; neboť ponenáhlu odpluli i mřínkové a žádná ryba už neobjevila se na povrchu. Hlad volavku trápil, a poněvadž se jí nenaskytovala jiná kořist, byla nucena spokojit se plžem.

*Leckdy sytý dobrým pohrdal,
vyhladověv horším za vděk vzal.*

Nevděk lidí

Obchodníku jakémusi vše dle přání se dařilo. Lodi jeho konaly šťastné plavby po moři vzdorujíce bouřím, vírům i úskalím a písčinám; zboží jeho šlo výtečně na odbyt, a služebníci jeho byli mu věrní, bedliví jsouce jeho prospěchu. Tak zbohatnul nad míru a peníze jen se mu hrnuly do pokladny. Bohatstvím opojen počal nádherný život, měl koně, kočáry a psy, a žil tak skvostně, že postní hostiny jeho rovnaly se hodům knížecím.

Jeden z jeho přátel vida tolik nádhery ptal se ho kdysi: „Jak jsi nabyl takového jmění?“

„Jakž jinak,“ odpověděl kupec, „nežli svým důmyslem; vším jsem povinen jen sobě a svému nadání, že v pravý čas dovedu podnikat obchody a kupovat zboží.“

Ziskem zaslepen nepřestával kupec náš pouštět se do odvážných podniků. Však náhle štěstí se obrátilo a nic mu nešlo dle přání. Jedna loď jeho utonula v moři, druhou zajali námořní loupežníci, a zboží, které přivezla třetí, nikdo nechtěl kupovat. K tomu přišlo, že sluhové jeho podváděli jej a okrádali. Tak se stalo, že kupec ten, jenž za doby štěstí ohromné sumy vydával na své rozkoše, za nedlouho zchudnul.

Tu jej spatřil náhodou zas onen přítel, a vida jej v ošumělém šatě tázal se ho: „Jak se stalo, že jsi zchudl?“

„Toť dílo osudu,“ odpověděl kupec.

„Potěš se,“ pravil přítel; „nelíbilo-li se osudu, abys byl šťasten, buď aspoň moudrým.“

Mnohý, když se mu dobře vede, přičítá to svému vtipu a pílí; jakmile ale vlastní chybou jeho se stane, že nehody jej stíhají, hned tím jest vinen osud.

Věstkyně

Často náhoda nám pověst zjednává, a jen pověst často v životě nám k blahu pomáhá.

Žena jedna zanášela se tím, že z karet vykládala osudy. Lidé četně ji navštěvovali a dávali si od ní hádat. Ztratilo-li se komu něco, chtěl od kartářky zvědět, kdo věc ztracenou má; opustil-li milenec milenku, nebo stal-li se manžel nevěrným manželce, musela moudrá věstkyně radou nápomocna býti. Každý ve svých trampotách u ní hledal útěchu.

Kartářka byla chytrá žena, znala lidi a jich slabé stránky, obratnými otázkami dovedla vypátrati poměry těch, kdo ji navštěvovali, a podle toho jim věštila. Někdy také náhodou se věštba její vyplnila, následkem čehož neobmezené důvěry požívala.

Bydlila v podkrovní světničce, to ale nevadilo i nejvznešenějším osobám, aby ji nenavštěvovaly.

Dávajíc si dobře platit za své věštby brzy tolik peněz si vyzískala, že si mohla koupiti pěkný dům, do něhož se z podkrovní světničky odstěhovala.

Světničku tuto zaujala stařena, a vše hrnulo se opět k této, aby od ní zvěděli svůj osud. Marně tvrdila žena, že neumí vykládat, že ani číst neumí, že zná jen modlit se a dělati kříž. Nic nebylo plátno, nikdo jí nevěřil, i musela konečně podrobit se a věštit lidem, začož jí dobře platili.

Věštkyňě zatím ve svém domě marně čekala na své navštěvovatele, nikdo nehledal věštbu v pěkném domě.

Kočka, lasice a králík

Králík vyběhl kdysi za ranního jitra ze skrýše své, aby si za východu slunce zalaškoval ve trávě zrosené. Toho použila lstivá lasice a uhostila se v příbytku králíkovu. Když se králík z procházky domů vracel, nemálo se ulekl spatřiv lasici, jež klidně z jeho brlohu ven vyhlížela. „Hej, paní lasice, opusť ihned můj příbytek, sice svolám všechny krysy z celé dědiny, a ty tě dojistá vypudí.“

Avšak lasice neměla se k odchodu. „Země náleží tomu,“ odpověděla, „kdo se jí dříve zmocní. A věru by nestála za boj tato díra, do které skoro po bříše lézti se musí. Ale byť to bylo i království celé, ráda bych věděla, jakým právem by na věky mělo náležeti nějaké rodině a dědictvím přecházeti s děda na otce a s otce na syna.“

„Právem obyčeje a zvyklosti,“ odvětil králík. „Brloh můj byl mi zůstaven otcem, jemuž se ho dostalo po dědu. A nevím věru, jaký by to byl rozumný zákon, jenž by dával zemi v moc tomu, kdo první by si ji přivlastnil.“

„Nehádejme se,“ řekla kolčava, „nýbrž pojďme k Mourkovi, ten ať při naši rozhodne.“

Mourek byl pobožný poustevník vedoucí svatý život, vykrmený a tučný, rozhodčí ve všech sporech, a králík uvolil podrobit se jeho výroku.

Předstoupili tedy před něj a přednesli mu věc svou. „Přistupte blíže,“ pravil Mourek, „neboť nedoslýchám, jsemť už věkem sešlý.“

Králík s kolčavou přistoupili blíže ke kocourovi nic zlého netušíce; tu však je kocour popadl ostrými drápy svými a učinil konec rozepři zardousením obou odpůrců.

Lev, vlk a liška

Věkem sešlý, dnou sklíčený lev chtěl, aby mu vynášeli lék proti stáří, i svolal lékaře. Tito sešli se ze všech končin, a každý věděl o jiném léku. Jen chytrá liška se neobjevila zůstávajíc skryta a uzavřena ve svém brlohu. Vlk, jenž králi posluhoval, upozornil jej, že liška schází, a ve zlé jí to vykládal. Rozhorlený lev ihned kázal zavolati lišku. Tato tušíc, že vlk jí to nastrojil, pravila ku králi: „O pane vznešený, obávám se, že nějaký můj nepřítel mě obžaloval proto, že jsem posud váhal učiniti Tobě svou poklonu. Však já jsem byl na pouti, abych pro Tebe zdraví z nebes vyprosil. Viděl jsem na cestě své lidi zkušené a moudré i vypravoval jsem jim o Tvé chorobné slabosti, jejíž následků všim právem se strachuješ. Není Ti třeba jiného než tepla, jehož dlouhý věk Tě pozbavil. Máš prý s vlka za živa kůži stáhnouti a ještě horkou, kouřící na sebe obléci. Beze vši pochybnosti navrátí ten prostředek Ti síly mizící. Vlk, libo-li Ti, poslouží Ti kůží svou.“

Král schválil návrh ten, vlk byl stažen, roztrhán a sežrán.

Z toho dvořanům plyne naučení, aby vzájemně se nehubili, a aby konali své služby, aniž by jeden druhému ubližoval; neboť kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.

Moc bajky

Slavné kdysi Atheny, řecká říše, octly se v nebezpečí hrozivém, však národ byl tenkrát už marnivý a ochablý. To vida řečník jakýsi jal se mluvit k lidu, snažil se hnouti srdcem jeho, řečnil vroucně o blahu obecném a hřímal do duše zmalátnělého národa. Však lid jej neposlouchal, nikým nepohnula rázná jeho slova; všichni hleděli v jinou stranu, dětské zápasy je více bavily.

Tu počal řečník vypravovati: „Bohyně Ceres (Živena) vydala se kdysi na cestu s ouhořem a vlaštovkou. Přišli k řece, která dalšímu jich pochodu meze kladla. Ouhoř přeplul, vlaštovka přeletěla na druhou stranu.“

Tu se řečník zamlčel, shromáždění ale volalo plným hlasem: „A co učinila Ceres?“

„Co učinila? Zahořela náhle hněvem proti vám. Jakže, dětské povídky zajímají ducha národa její? A nebezpečí, jež mu záhubou hrozí, národ ten si nevšímá? Co nepřátelský král Filip podniká, to si nežádáte věděti?“

Touto výčitkou shromáždění zahanbeno procitlo ze své netečnosti a napnutě naslouchalo slovům řečníkovým. To způsobila povídka.

Pohřeb lvice

Zesnula manželka krále lva, a se všech stran spěchali poddaní, aby projevíli panovníku soustrast a smutek svůj nad úmrtím královny. Bylo prohlášeno, kdy a kde pohřeb odbývati se bude, a všichni dvořané se dostavili. Lev hlasitě nařikal pro královnu, že se až sídlo jeho otřásalo, a po jeho příkladu řval každý dvořan dle způsobu svého. Takoví jsou dvořané, smutni, veselí, ochotni ke všemu a lhostejni ke všemu, takoví, jak si knížata přejí, a nemohou-li takovými býti, snaží se aspoň, aby se zdálo, že jsou takoví; je to národ chameleonů, národ opic pána svého, lze říci, že jeden duch ovládá tisíc těl, a proto podobají se pouhým prostým panákům.

Jelen jediný nehořekoval; jakž by také byl mohl? Smrt královny byla mu pomstou, neboť ona zadávila jeho ženu a syna. Proto nebědoval. Lichometný jeden dvořan oznámil to králi tvrdě, že viděl jej smáti se. Hněv knížat jest strašný, zejména hněv krále lva, jak praví Šalomoun; avšak jelen o tom nevěděl, neboť neuměl čísti.

„Bídny tvore lesní,“ zahřměl na něj lev, „ty se směješ a neprcháš před zvuky smutku! Toť krutý vyžaduje trest, však posvátné drápy mé nedotknou se mrzkého těla tvého. Přistupte, vlci, pomstěte se za královnu, obětujte zrádce toho vznešené její duši!“

„Milosti,“ odvece jelen, „doba smutku minula, žal je tu zbytečný. Tvá urozená manželka ležící uprostřed květin zjevila se mi zde na blízku. Ihned jsem ji poznal. Příteli, pravila mi, pamatuj, že pohřeb můj, cesta to k bohům, nemá v tobě bolest buditi. Neboť jsem v ráji zažila tisícero rozkoší bavíc se s těmi, kteří jako já jsou svatí. Necht' král ještě nějaký čas truchlí zoufaje si; to mě těší.“

Sotva domluvil, voláno ve sboru: „Toť pravý zázrak, toť božské zjevení!“ Jelen pak nejen že nebyl potrestán, nýbrž ještě dary byl obsypán.

Bavte knížata smyšlénkami, lichoťte jim, vypravujte jim příjemné lži. Ať jakákoliv nevole plní jim srdce, s dychtivostí uchopí se vnadidla a stanou se vám příznivci.

Paša a kupec

Řecký kupec kdesi v turecké říši provozoval obchod pod ochranou pašy. Musel mu však za to platit daň tak velkou, že to nemohl konečně snést, i umínil si vzdáti se ochrany pašovy. Tři Turci méně mocní než paša nabídli kupci svou podporu, za kterou všichni dohromady nežádali tolik co paša jediný. Řek byl s tím srozuměn. Zpráva o tom donešena

pašovi a spolu mu raděno, aby nenechal se předstihnouti oněmi Turky, a aby je poslal k Mahomedovi do ráje, a to bez odkladu; neboť jinak že by jej předešli, a že by nějaký prášek snadně mohl jej učinit ochranitelem kupců na onom světě.

Paša neotálel, nýbrž odebral se hned k řeckému kupci a usedl s ním ke stolu. Jevil tolik jistoty v řeči a v chování, že nikomu nenapadlo myslit si, že paša něco tuší. „Příteli,“ pravil kupci, „vím, že mne opouštíš, ba oznámeno mi, že jest mi obávat se nástrah. Avšak mám tě za člověka hodného, ty nevyhlížíš, jakobys mi do nápoje chtěl namíchat jedu. O tom netřeba šířiti slov. Co pak se týče lidí, kteří ti nabízejí pomoc svou, poslyš mne. Nebudu tě nudit dlouhým vykládáním důvodů, povím ti jen krátký příběh. Byl pastýř, jenž měl stádo a psa hafana. Kdosi pastýři vytýkal, že má tak velkého psa, který tolik sežere, a radil mu, aby psa toho dal představenému města; on žeby mohl míti tři malé psíky, kteří by mu nespůsobili tak velké výlohy a lépe by stádo hlídali než onen velký pes. Jest pravda, že tento velký pes žral za tři, ale to neřekl nikdo, že také má trojí sílu pro případ, kdyby vlci stádo přepadli. Pastýř zachoval se podle rady a vyměnil velkého psa za tři malé, kteří sice byli lacinější, avšak vlků se báli. Stádo brzy pocítilo změnu tu, a také ty poznáš následky své volby. Chceš-li dobře jednati, buď mi věrným a vrať se pod mou ochranu.“ – Řek mu uvěřil.

Lépe jest opírat se o jednoho mocného spojence než o několik malomocných.

Výhody vědomostí

Dva občané jakéhosi města měli spolu kdysi spor. Jeden z nich byl chudý, avšak nadaný a vzdělaný, druhý pak bohatý, ale nevědomý. Bohatý tvrdil, že každý moudrý člověk musí vážit si ho. V tom ovšem klamal se, neboť proč ctíti bychom měli bohatství bez zásluh? Často mluvil k chudému as takto: „Příteli, vy učení lidé žádáte úctu; však rci, máte peněz, byste mohli dávat hostiny? Co vám prospívá, že stále v knihách vězíte? Bydlíte vždy v podstřeší, nosíte pořád stejný oděv, ať jest léto nebo zima, lokajem vašim jest pouze stín váš. Země z vás nemá mnoho zisku, neboť nic neutrácíte. Dle náhledu mého jest třeba lidí takových, kteří vydávají mnoho peněz; my těchto užíváme, zaměstnáváme umělce, obchodníky, lidi, kteří obleky zhotovují, i kteří je nosí, vše slouží choutkám našim; lidem bohatým věnujete vy lidé učení své špatné spisy, za něž se vám dobře platí.“

Na pošetilá ta slova mlčel soused moudrý, byl by musel příliš mnoho říci. Však brzká válka odpověděla za něj lépe, než by byly dovedly veškery jeho důvody. Město, v němž oba tito sousedé přebývali, bylo nepřáteli zbořeno, a oba byli nuceni opustit rodiště svoje.

Nevědomec nenalezl útočiště, všude jím povrhovali, schopný však jeho odpůrce všude došel přízně.

At' pošetilci mluví cokoli, vědění přece vždy vítězí.

Věštba osudu

Často stihne nás osud právě na té cestě, na které vyhnouti se mu zamýšlíme.

Byl král a ten měl jediného syna, kterého nade vše miloval. Hned jak se narodil, povolal nejučenější věštce, kteří z postavení hvězd příští života běh předpovídají, aby z hvězd vyčetli, co usouzeno dědici trůnu. Jeden z hvězdopравců těch radil králi, aby princ, má-li uniknouti zkáze hrozcí, pilně vyhýbal se lvům do dvacíti roků. Král z obavy o syna svého nařídil, aby nebylo mu dovoleno překročiti práh paláců. Mohl' mladý princ v zámku bavit se vším, co srdce jeho přálo si, dováděti se soudruhy stejného věku, hráti si s nimi, běhat a všelikou kratochvíli provozovat, tak že z počátku netoužil ani po vycházce z paláce. Avšak příroda udělila princovi neodolatelný pud a touhu po volnosti a především náklonnost k honbě. Když dospěl věku, kdy bujarého mladíka nejvíce těší honiti zvěř, líčena mu byla honba co věc nepěkná a nedůstojná; avšak nebylo nic platno mluvení, radění a poučování, nic nebylo s to, aby zapudilo touhu princovu po rozkoších loveckých; bylť to jinoch ducha nepokojného, bujarého a odvážného; sotva mužněti počal, již práhl po té zábavě, a čím více kladeno mu překážek, tím mocnější byla tužba jeho, tak že mu konečně museli oznámiti příčinu přísného králova zákazu. Příbytek princův byl velmi nádherný, všude jevílo se bohatství, stěny byly pokryty čalouny, na nichž překrásné malby výtečnými malíři byly provedeny. Obrazy představovaly skoro jen honby a krajiny, na oněch bylo viděti zvířata, na těchto lidi; také lev tu byl vymalován. Mladý princ podívav se kdysi na něj hněvem zahořel. „Ha, obludo!“ zkríkl zlostně. „Tys to, pro kterého jsem u vězení držán jako zločinec spoutaný.“ Při těch slovech unesen vášní udeřil pěstí nevinné zvíře.

Avšak pod čalounem skryt byl hřebík vyčnívající, ten poranil ruku princovu; zánět byl toho následkem, a veškeré umění lékařské nebylo s to, aby zachránilo to drahé živobytí, které stalo se obětí právě té péče, jež měla ochranou mu býti.

Podobná opatrnost zahubila také Eschyla. Kdosi mu předpovídal, že zřícení domu bude zkázou jeho. Ihned opustil město a postavil lože své do pole šírého, daleko od domů. Tu stalo se, že orel nad ním unášel ve drápech želvu. Spatřiv Eschyla pokládal lysou jeho hlavu za kus

kamene, i pustil na něj želvu, aby tak tvrdá její skořápka se rozbila. Želva padla Eschylovi na hlavu a zabila jej.

Z příběhů těch je zjevno, že věštba osudu vhání nás někdy právě do toho nebezpečí, jemuž abychom se vyhnuli u věstců rady hledáme.

Však neplyne z toho, že bychom věštbám měli věřit. Neboť nelze si myslit, že by příroda byla chtěla sobě i nám ruce vázati v té míře, aby ze hvězd možno bylo vyčísti příští události. Všecko takové osudu věštění zakládá se na uvážení místa, osoby a doby, z čehož odvozuje se, co by asi v budoucnosti státi se mohlo.

Král a pasák zrodí se pod touž hvězdou, jeden z nich však určen pro žezlo, druhému pak souzena jest hůl pastýřská.

Kterak možno myslit si, hvězdy žeby míti mohly na nás vliv? vždyť by na ty oba, krále a pasáka, působily zcela opačně. Nekonečná dálka dělí od hvězd nás, jak možno soudit z nich o dráze člověka, kterou dechem posunouti lze?

Z příběhů vypravovaných jen tolik vysvítá, že věstec, jehož uměním jest zvěstovati lidem klamně věštby, mezi tisíci lžemi přece někdy slepě pravdu poví, sám to nevěda.